

Danke
Gilders Segl

KØBENHAVNS
KOMMUNEBIBLIOTEKER
HOVEDBIBLIOTEKET
LÆSESALEN

DANSKE GILDERS SEGL FRA MIDDELALDEREN

DANSKE GILDERS SEGL FRA MIDDELALDEREN

VED

POUL BREDO GRANDJEAN

AVEC UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS

GENGIVNE VED FOTOTYPI
AF PACTH & CRONES EFTERFØLGER

Udgivet paa Bekostning af Carlsbergfondet

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS A/S J. H. SCHULTZ FORLAG
1948

KØBENHAVNS
KOMMUNEBIBLIOTEKER
HOVEDBIBLIOTEKET
LÆSESALEN

x h
90.85
gr 25
dg ex.1

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

TIL MIN VEN GUSTAF FLEETWOOD

MED TAK FOR BETYDELIG INDSATS PAA SIGILLOGRAFIENS OMRAADE

511121 *h MB*

FORORD

Netop for et halvt Aarhundrede siden offentliggjorde Haandværkshistorikeren, Professor C. Nyrop „Danske Haandværkerlavs Segl“, der kort efter fulgtes af hans anden Samling: „Danske middelalderlige Gildesegl“. Begge disse Arbejder saa Lyset i „Tidsskrift for Kunstindustri“, saa ofte beriget med lødige Bidrag fra denne kyndige Forfatters Haand. Der forelaa Særtryk (1897 og 1899) i henholdsvis 100 og 50 Eksemplarer, nu stærkt søgte, men rigtignok som Regel forgæves. — Siden da har „Nyrop's Gildesegl“, som man vanlig siger, trods Afhandlingens udpræget populære Karakter og lidet systematiske, ret uoverskuelige Form, været et stadig raadspurgt Hjælpemiddel, der dog forlængst er krævet afløst af en tidssvarende Udgave, i Fortsættelse af den Linie, som fulgtes af Henry Petersen og Thiset henmod vore Dages helt moderne sigillografiske Værker. Nyrop's Arbejde har været mig en saare værdifuld Hjælp og sparet megen Tid; flere af hans Citater laa ikke lige for.

Det var den ansete Tegner E. Rondahl, som havde gengivet Seglene i de to nævnte Publikationer, og her egentlig præsteret sit bedste Arbejde, paa et vanskeligt Omraade. Kunstnerens Tegninger — i Streg — vidner om Nøjagtighed og Forstaaelse. Baade ved disse Lejligheder og tidligere undlod man — besynderligt nok — at ty til de fotografiske Seglgengivelser, der længe forinden havde været benyttede i Udlandet, og som selvsagt ene er tilfredsstillende, vel at mærke i dertil fuldtud egnede Reproduktion. Endnu i lang Tid fortsattes her i Landet Kopiering med Haanden af mangfoldige Segl.

For forsvundne Segls Vedkommende har ogsaa jeg været nødsaget til at nøjes med ældre Tegninger og gamle Kobberstik. Til Gengæld adskiller de fotografiske Gengivelser af Vokssegl — kun faa i Antal — og af Aftryk i Gibs af endnu bevarede Stamper sig i høj Grad fra Rondahl's Illustrationer. Aftrykkene af de i Nationalmuseet og i Statens historiska Museum i Stockholm opbevarede Stamper er henholdsvis tagne af Konservator Peter Linde og i det sidstnævnte Museums Konserveringsanstalt. Det svenske Riksarkivs Sigilkonservator, Friherre Gustaf Fleetwood har udført Aftryk af de gotland'ske Stamper og af de Stamper, der gælder Knuds Gilderne i Tommerup og Ystad, Peters Gildet i Færelde og Maria Gildet i Trelleborg. Den i Hobro Museet opbevarede Stampe fra Byens Knuds Gilde er endelig velvilligst foretaget af Tandlæge Knud Lynbech der paa Stedet.

Jeg tillader mig at udtale min bedste Tak for al den elskværdige Imødekommenhed, der er vist mig, ikke blot i de to ovennævnte Museer, men ogsaa andensteds, særlig taknemmelig for Interesse og Hjælpsomhed fra den svenske Riksheraldiker, Friherre Harald Fleetwood's og fra Museumsinspektør, Magister V. Hermansen's Side. Fabrikant J. F. v. Huth, Indehaver af Firmaet Pacht & Crones Efterfølger, er jeg yderligere megen Tak skyldig for udmærket fotografisk Hjælp.

Sidst takkes Carlsbergfondets Direktion i Ærbødighed for Understøttelse gennem Aarene og betydelige Midler til Udgivelsen af dette Arbejde.

Kjøbenhavn, i December 1947

P. B. GRANDJEAN

FORKORTELSER

- Brunius = C. G. Brunius: Skånes Konsthistoria för Medeltiden, Malmö 1850, 8vo.
- D.G. & L. S. = C. Nyrop: Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen, I, Kbhvn. 1899—1900, 8vo.
- D. G. S. = Danske gejstlige Sigiller fra Middelalderen, ved Henry Petersen, Kbhvn. 1886.
- D. K. S. = Danske kongelige Sigiller m. m. 1085—1559, samlede af Dr. Henry Petersen, udgivne af A. Thiset, Kbhvn. 1917.
- D. S. = P. B. Grandjean: Dansk Sigillografi, Kbhvn. 1944, 8vo.
- D. S. B. og T. = Danske Selskabs Begyndelse og Tilvext, Kbhvn. 1748, 8vo.
- D. S. S. = Danske Købstæders Segl indtil 1660, af Poul Bredo Grandjean, Kbhvn. 1937, 4to.
- G. S. = Jöran Wallin: Gothländska Samlingar, I, Stockholm 1747, 4to.
- M. i S. = Hans Hildebrand: Medeltidsgillena i Sverige, Historisk Bibliotek, III, Stockholm 1877, 8vo.
- N. K. S. = Norske Konge-Sigiller og andre Fyrste-Sigiller fra Middelalderen, af Chr. Brinchmann, Kristiania 1924, 4to.
- Nyrop = C. Nyrop: Danske middelalderlige Gildesegl, Tidsskrift for Kunstindustri, Kbhvn. 1899, 4to. Særtryk i 50 Eksemplarer. Sidehenvisninger gælder Særtrykkets Page-ring.
- S. f. N. F. = N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens Fornälskare, Tome 2, Stockholm 1824, 4to.
- S. M. K., I og II = Svenska medeltida Kungasigill, af H. Fleetwood, I—II, Stockholm 1936 og 1942.
- S. M. S. = Svenska Sigiller från Medeltiden, utgifna af Bror Emil Hildebrand, Stockholm 1862—67.
- St. K. G. i M. = Wilhelm Flensburg: Kort Berättelse om det så kallade S:te Knuts Gildet, besynderligen det som nu i Malmö florerar, Lund [1743], 8vo.
- Ugglas = Carl R. af Ugglas: Skånska sigillstampar från medeltiden och renässancen i Statens historiska Museum, Meddelanden från Lunds universitets historiska museum, Lund 1936, 8vo.

INDLEDNING

Gildevæsenets Oprindelse og Udvikling har, som bekendt, forlængst været Genstand for baade inden- og udenlandske Forskeres Undersøgelser, der resulterede i en Række velkendte Bøger og Afhandlinger, hvis Titler ikke skal opregnes her. Det vil dog i et dansk Arbejde kun være rimeligt at nævne C. Nyrop's Udgave af Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen, et vigtigt Kildeskrift indenfor Omraadet, ligesom den af Hans Hildebrand publicerede Afhandling: Medeltidsgillena i Sverige¹⁾ bør fremhæves som et meget betydeligt og rigt givende Bidrag til Oplysning af Spørgsmaal, som ingen vil vente omtalte i en Segludgave. Ogsaa Pappenheim's Bog: Die altdänischen Schutzgilden, der saa Lyset i 1885 som Gradualafhandling, fortjener at nævnes paa dette Sted. — Man vil se, at Begrebet Gilde undertiden er mindre fast, jvfr. saaledes Johannes Gildet i Svendborg, Peters Gildet i Odense og ikke mindst det til Ystad henførte *Societas Sancte Gerthrudis*.

Det ligger i Sagens Natur, at DET BILLEDIGE INDHOLD i nærværende Udgaves Segl staar i nøjeste Sammenhæng med den religiøse Forestilling, der var knyttet til det enkelte Gilde. — For den lange Række Knuds Gilders Vedkommende adskiller Billederne af den tronende Konge sig ikke stort fra vanlige Kongesegls. Uden at vise noget egentlig nyt er imidlertid netop disse Gilders Fremstillinger — som Led i en større Sammenhæng — langt fra uden Betydning; de skal derfor i denne Indledning omtales nærmere.

Med Hensyn til selve »Portrættet« — om nogen Lighed kan der naturligvis af nærliggende Grunde aldrig være Tale — siger de stive og stirrende Ansigter lidet eller intet. Et vist Karakterpræg træffes i Seglene fra Odense (Tavle 5c)²⁾ og fra ikke fastsat Sted (8 a) samt i Landskrone-Gildets (4 a), i alle tre Tilfælde yderligere fremhævet ved flatterende Skægvækst. Naar Nyrop taler om »øjensynlig slaviske Træk«, hvad Reval-Seglets Kongebillede angaar (6 a), maa denne ganske bestikkende Bemærkning staa for sin Ophavsmands Regning. Men kunde det samme ikke ligesaa vel siges om f. Eks. Ansigtet i Seglet fra Slesvig (Fig. 2)? Det vil neppe være muligt at udtale noget nærmere om den mere eller mindre ringlede eller lokkede Haarfylde, der vises i hele denne Seglrække. Dragten er næsten stadig yderst summarisk gengivet, nogenlunde tydelig i Seglene fra Odense (5 c), Aalborg (3 a), Tommerup (7 a) og Kolding (3 d). De to sidste af de nys nævnte tre Segl — (8 a og 4 a) — er ogsaa særlig bemærkelsesværdige for Dragtens Vedkommende; se saaledes den høje Krave og den lange Række Knapper foran paa Kjortelen. — Kronen og Sceptret, de to Symboler paa Magten, supplerer vor andensteds fra hentede Viden.

En fransk Forfatter — Adalbert de Beaumont — har i et særdeles interessant Skrift³⁾, vistnok helt upaaagtet her i Norden, gjort udførligt og meget skarpsindigt Rede for den Figur, der faktisk med Urette kaldes »den heraldiske Lillie« og med endnu mindre Ret »den franske«, skønt den — som Bourbon-Dynastiets berømte Skjoldmærke — i særlig Grad leder Tanken hen paa Frankrig. — Denne Blomst var i det gamle Ægypten Symbol paa Frugtbarhed og Kongelighed. Forfatteren har i sin Bog paa en lang Række Plancher vist utallige Udformninger af Figuren, f. Eks. paa Kronen af en Sphinx (hos-

¹⁾ Historiskt Bibliotek, utgivet av Carl Silfverstolpe, Ny Följd, första delen, Stockholm 1877, 8vo. ²⁾ I det følgende er Ordet Tavle udeladt. ³⁾ Recherches sur l'origine du Blason et en particulier sur la fleur de lis, Paris 1853, 8vo (ikke i Det kongelige Bibliothek).

staaende Fig. 3)¹⁾ og som Topfigur paa oldægyptiske Sceptre (f. Eks. Fig. 4)²⁾. Den blev med samme Betydning hellig Plante hos Assyryer og Perser, kom til Byzanz og spillede en stor Rolle i arabisk Kunst. Occidenten kan ikke hævde en Førsteret til Planten, hvis franske Navn: *la fleur de lis* (udtalt med stumt s, i Modsætning til *le lis* i almindelig Tale) — Beaumont approberer her en ældre fransk Forfatters Paavisning³⁾ — kan henføres til, at li paa keltisk betyder Konge. Den misopfattedes, som synonym med Havens Lillie (*lilium*), den Hellige Jomfrus Symbol, der, med denne sublime Betydning, selvsagt stedse var ganske særlig æret af Hans franske Majestæt, »*très-crétien*«. Man vil af det foregaaende let se, at Lilliesceptret ikke, som Nyrop siger, »oprindelig« var »Himmeldronningens Lillievaand«. En udførlig Redegørelse for og Stillingtagen til det hele Lillieproblem falder udenfor nærværende Arbejdes Rammer, hvorfor kun enkelte Bemærkninger skal fremsættes, først med Hensyn til Sceptret.

En Række af de af Knuds Gilder førte Segl — fra Odense (13. Aarhundrede, Fig. 5, jvfr. Tavle 5 c), Aalborg (3 a), Læsø (4 d), Falsterbo (3 b), Randers (5 e), Visby (7 b) m. fl. — viser en Type, der

Fig. 1

Fig. 2

nøje svarer til det oldægyptiske Scepter (Fig. 4), og som genfindes i danske 1200-Tals Kongesegl, Valdemar II.s, Erik Plovpenning's og Abel's⁴⁾. Naar Lillietoppen, som Fleetwood meget karakteristisk udtrykker sig⁵⁾, i Kongerne Erik Glipping's og Erik Mendved's Segl⁶⁾ har en let ændret Form (Fig. 6), som ikke kendes fra de her behandlede Gildesegl, kan der, ogsaa hvad denne Variant angaar, henvises til Orienten, saaledes til en Afbildning paa en etruskisk Vase (Fig. 7)⁷⁾ og til en udateret arabisk Mønt (Fig. 8)⁸⁾, idet Formen f. Eks. gaar igen i et tysk Manuskript fra det 13. Aarhundrede (Fig. 9)⁹⁾. Enkelte af Knuds Gildernes Segl viser et Scepter med en Slags Dobbelttop, saaledes Seglene fra Slagelse (Fig. 10, jvfr. Tavle 6 c), Odense (5 d) og Ribe (6 b); den træffes i Valdemar den Unges Segl fra 1230¹⁰⁾ og paa Kong Inge Baardsen's Stampe¹¹⁾, fra Begyndelsen af samme Aarhundrede, samt, yderligere udviklet, i den svenske Kong Valdemar's Segl, benyttet i 1252 (Fig. 11)¹²⁾. Den hele Lillie ser man i Ystad-Gildets Segl (Fig. 12), jvfr. Tegningen af Malmø-Seglet (5 a). Disse enkle Former optræder Tid efter anden sammen med mere komplicerede; her skal fra Udlandet blot nævnes den franske Kong Philippe Auguste's Scepter fra 1180 (Fig. 13)¹³⁾. Denne Udgaaves Seglgengivelser viser forskellige Varianter, se saaledes Seglene fra Lund (4 b), Vordingborg (7 c), Tommerup (7 a) og Kolding (3 d). En rigere Udformning — med Blade mellem de tre oprindelige — præges af kunstnerisk Lune, der længe opretholder Figurens

¹⁾ Ssts. Planche V, 1. ²⁾ Ssts. Planche XIV, 9. ³⁾ Bullet: Dissertations sur différents sujets de l'histoire de France, Besançon 1759, 8vo. ⁴⁾ D.K.S., Nr. 7 a, 11 a og 12 a. ⁵⁾ S.M.K., I, Side 13. ⁶⁾ D.K.S., Nr. 19 a og 21 a. ⁷⁾ Beaumont, Planche XIV, 27. ⁸⁾ Ssts., Planche XV, 18. ⁹⁾ Ssts., Planche XIV, 58. ¹⁰⁾ D.K.S., Nr. 9 a. ¹¹⁾ N.K.S., Planche I, 3. ¹²⁾ S.M.K. I, 18. ¹³⁾ Beaumont, Planche XXII, 2.

Hovedtræk, men Tid efter anden fjerner sig helt fra den oprindelige Type. Sceptret i et Knuds Gilde-Segl fra uvist Sted, henvist til ca. 1400 (8 a), viser, at »Lillietoppen« helt er forladt.

I Segl, paa Mønter og andensteds ses Kongekronen fremstillet i højst forskellige Skikkelser¹⁾, som vel kun rent undtagelsesvis har haft reelle Forbilleder. Man behøver blot at betragte de forskellige Kroner i danske Mønter fra det 17. Aarhundrede, viste paa en Tid, da Christian IV.s Krone forlængst var forfærdiget, men ikke des mindre ganske forskellige fra dette haandgribelige Kunstværk. At de Kroner, der langt tidligere kendes fra Knuds Gildernes Segl, er fuldkommen fri Fantasi, behøver neppe at understreges. Ogsaa disse Kroner har dog en vis stilhistorisk Betydning.

Som Hovedregel bestaar den i inden- og udenlandske middelalderlige Segl fremstillede Kongekrone af en Pandering med tre opstaaende Elementer. Ogsaa her er det ofte »Lillietoppen«, som finder Anvendelse, én frontal mellem to andre, der som Følge af Ringens Drejning ses fra Siden. Gravøren har meget ofte udført de sidstnævnte i slet Perspektiv, saaledes at man kun med Sikkerhed kan identificere den

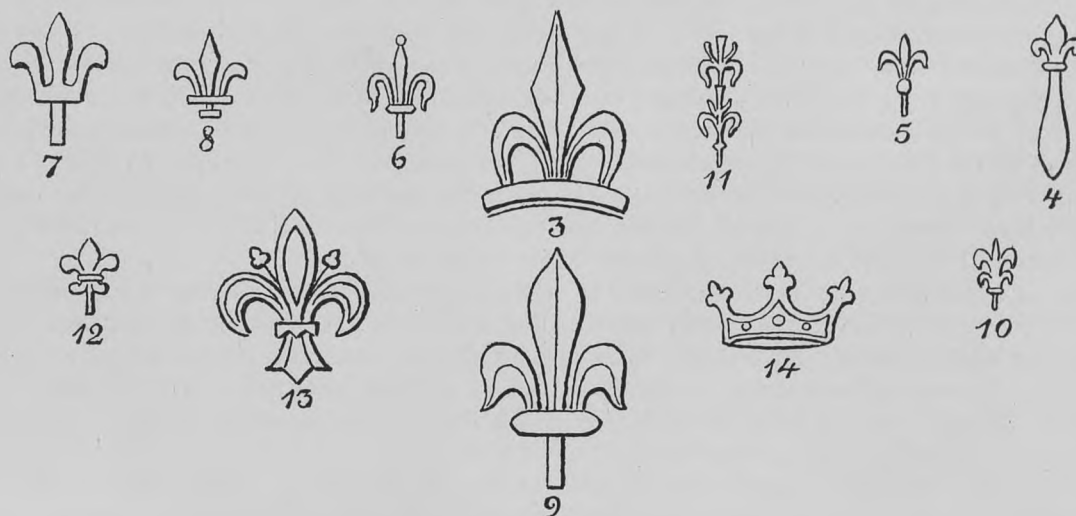

Fig. 3—14

forfra sete Figur, med hvilken der her skal regnes. Det af Eriks Gildet i Kallehave førte Segl (1 c) viser en Krone med en ret tydelig frontal Lillietop, helt utvivlsom i Seglet fra »Alandia« (Nyrop, Fig. 14) og paa den Hellige Jomfrus Krone i Kjøge-Maria Gildets Segl (8 e). Den frontale Midterfigur paa Kronen i Knuds Gilde-Seglene fra Aalborg (3 a), Læsø (4 d), Randers (5 e), Tommerup (7 a), Visby (7 b) og Ystad (7 d) er sikkert tænkt som »Lillietop«, men ikke regulært udført af de forskellige Gravører. Der er Grund til at nævne, at Knuds Gilde-Seglet fra Slesvig (Fig. 2) viser en Krone med tre frontale Lillietoppe; en lignende er gengivet hos Beaumont efter et Gravmæle i Katedralen i Saint-Denis (Fig. 14)²⁾. En Krone med tre smaa, med kraftige Kugler besatte Spidser træffes i det ene af Odense-Knuds Gildets Segl (5 c); en anden, med syv kuglebesatte Spidser i Reval-Seglet (6 a), tre nærmest pyramideformede Spidser, den midterste frontal, ses endelig i Gildets, dog kun i Tegning foreliggende Segl fra Slagelse (6 c), beslægtet med den Form, som kendes fra Haakon den Unges, anvendt i 1250³⁾. Hertil kommer de kendte forskellige »Palmetkroner«, visende en Art tredelte Blade, i et Par Tilfælde med tre frontale Palmetter⁴⁾, se Seglet fra uvist Sted (8 a) og fra Landskrone (4 a), i begge Tilfælde — Seglene maa henføres til Tiden omkring Aar 1400 — med to Spidser mellem Palmetterne, henholdsvis med og uden Kugler og af forskellig Højde. De tre frontale Palmetter genfindes i Kong Christoffer af Bayern's Majestætssegl. Iøvrigt træffes Palmetkronen tidligt; saaledes — som eneste Figur i Seglfeltet — i Prætendenten Hertug Valdemars Segl fra 1326⁵⁾ og i Kong Valdemar IV.s, fra 1342⁶⁾. Det vil føre altfor

¹⁾ C. Nyrop: Nogle Kroner og Kroneformer, Tidsskrift for Kunstindustri, 1890, 4to. ²⁾ anførte Skrift, Planche XIV, 18. ³⁾ N.K.S., Planche IV, 1. ⁴⁾ Jvfr. D.S., Side 137. ⁵⁾ D.K.S., Nr. 34 ⁶⁾ Ssts., Nr. 37.

vidt at gøre nærmere Rede for Mellemspidsen og yderligere at omtale helt utydelige Kroneformer. — For ikke at give Anledning til nogen Misforstaaelse bør det understreges, at Lilliekronen ikke altid veg Pladsen for den Krone, der var prydet med Palmetter, men i hvert Fald som Dekoration i Seglfelt eller inde i Skjold ogsaa træffes senere¹⁾.

Det i det foregaaende udtalte kunde uden Vanskelighed belyses ved Hjælp af let for Haanden værende udenlandske Eksempler, der dog rettelig hører hjemme i en mere almen sigillografisk Redegørelse. I en saadan vilde der ogsaa være Anledning til at omtale Lilliens Forekomst i danske og svenske Adelsmænds Segl og i de Segl, som førtes af Kirkens Mænd og Institutioner. Det skal lige nævnes, at denne Figur forekommer i det allerældste svenske Adelssegl, benyttet i 1219²⁾.

Efter disse Bemærkninger af nærmest stilistisk Art, hvad Lilliefiguren angaar, gældende baade Krone og Scepter, skal det sidste omtales i anden Forbindelse og sammen med det Rigsæble, der var et tredie kongeligt Symbol.

I Almindelighed holdes Sceptret i højre, Æblet i venstre Haand (se nedenfor). For Knuds Gilde-Seglens Vedkommende kendes det omvendte Forhold kun fra Seglene fra Tommerup (7 a) og fra Falsterbo (3 b), hvortil kommer det i venstre Haand holdte Scepter i det af Gildet paa Læsø førte Segl (4 d), der imidlertid ikke viser noget Æble i den højre. Paa faa Undtagelser nær holder Kongerne i nordiske Kongesegl ligeledes deres Scepter i den højre Haand. At Kongen i flere af de ældste norske Segl holder et Sværd i denne og Sceptret i den venstre, tæller ikke med. — Knuds Gilde-Seglene fra Slagelse (6 c) og fra Randers (5 a) viser undtagelsesvise Eksempler paa, at Sceptret holdes i den ud til Siden strakte Haand; ellers bæres det mere eller mindre tydeligt som »Gevær i Arm«, uden at nærmere skal siges³⁾. Kong Knud VI holder sit Scepter paa førstnævnte Maade i Seglet fra ca. 1190⁴⁾, allerede Kong Valdemar II.s, i 1204 benyttede Segl⁵⁾ viser, at det hviler i Armen.

Æblet, af højst forskellig Størrelse, bærer et Kors, ofte med indadbuede, for Enderne undertiden stærkt udvidede Arme, i tarvelig Gravørfremstilling dog som Regel uden virkelig regulær heraldisk Form. Ogsaa helt lige Kors forekommer. Det med Kugler for Enderne »omsatte« (?) Kors i Knuds Gilde-Seglet fra Reval (6 a) bør særlig fremhæves. — Æblet holdes ud til Siden eller løftes højt op; kun i Seglet fra uvist Sted (8 a) føres det ind mod Livet. Kong Oluf holdt det paa lignende Maade i sit noget ældre Segl⁶⁾, benyttet i 1376, men da ganske vist med højre Haand. I et Par Tilfælde er Æblet erstattet med et helligt Kar eller Relikvar, baaret af Kongen i den hen foran Brystet strakte venstre Haand eller i oprakt venstre, se Seglene fra Odense (5 c) og fra Randers (5 e). En ved Tegningen af Stege-Seglet (6 d) liggende latinsk Beskrivelse fortæller, at der i Virkeligheden her er Tale om et Æble (*globus*); paa selve Tegningen er dette ukendeligt. Knuds Gilde-Seglet fra Læsø (4 d) viser, at den hen foran Kongens Bryst strakte runde Skive, formodentlig et Ostensorium, er prydet med et bitte lille staaende, venstrevendt Guds Lam med en lodret Stang med Fane i andet Plan, en Miniaturfremstilling, der dog lige kan skimtes i meget stærkt Lys; øverst synes denne Genstands ringformede Ramme belagt med en korssmykket Kugle. I Analogi hermed løfter Sankt Johannes — som det nedenfor skal ses — den med Lammet smykkede Skive med venstre Haand (2 d).

De allerfleste Knuds Gilde-Segl viser — ligesom Eriks Gildets Segl fra Kallehave — den paa en lav Bænk siddende Konge. Flere af disse Bænke er saa skødesløst udførte af den paagældende Stempelskærer, at en nærmere Beskrivelse ikke kan gives, se saaledes Seglene fra Falsterbo (3 b), Læsø (4 d), Nyborg (5 b), Odense (5 d), Ribe (6 b), Slagelse (6 c) og delvis Stege (6 d). Andre Bænke er ret tydelige. Fælles for Størsteparten er det perspektivisk sete, forover skraanende Sæde og den paa samme Maade tegnede Fodskammel. Bænkene i Segl fra uvist Sted (7 e) og fra Malmø (5 a) er typiske; de fremtræder i deres Konstruktion, om end ikke i perspektivisk Henseende, næsten ganske svarende til de Bænke, der kendes fra Kong Erik Glipping's Segl og fra Kong Erik Mendved's ældste⁷⁾. Nyrop's Bemærkninger om »Tronstolene« — i hans Afhandling om Gildeseglene — kan ikke ganske godkendes. I de foregaaende Kongesegl traf man Højsædet i forskellig Udformning. At en vis »Mode« blev fulgt af Stempelskæerne er ganske utvivlsomt. Saaledes gaar de i Blade endende, cirkelbøjede Stængler i det af Knuds Gildet i

¹⁾ Se f. Eks. ssts., Nr. 54 og 55. ²⁾ S.M.S., II, Nr. 1. ³⁾ Jvfr. D.S., Side 132 ff. ⁴⁾ D.K.S., Nr. 5 a. ⁵⁾ Ssts., Nr. 7 a; se den særlige Fremstilling i Valdemar IV.s Segl, ssts., Nr. 39 a. ⁶⁾ Ssts., Nr. 47 a. ⁷⁾ Ssts., Nr. 19 a og 21 a.

Vordingborg benyttede Segl (7 c) igen i Erik Mendved's Segl fra 1290¹⁾, omtrent af samme Alder, nu ganske vist bøjede op- og indad, ligesom i Prætendenten Valdemar's Segl fra 1326²⁾. I disse tre Segl drejer det sig om en Bænk med Forsmæk. Det passer godt, at det til ca. 1325 henførte Segl for Knuds Gildet i Slesvig (Fig. 2) netop viser den nævnte Detaille; ogsaa her er der Tale om en med Forsmæk forsynet Bænk. Uden at Bænken skal identificeres nærmere, ses Stænglerne i det af Knuds Gildet i Sigtuna benyttede Segl³⁾, betragtet som Aftryk af en Stampe fra ca. Aar 1300. — En sikkert forvansket Klapstol med Dyrehoveder — *sella plicatilis* — træffes, som ogsaa andensteds, i Knuds Gilders Segl, saaledes i Seglene fra Odense (5 c), Visby (7 b) og Reval (6 a); i de to sidstnævnte Segl drejer det sig om »Leopardhoveder«. Fænomenet er allerede ret udførligt omtalt tidligere⁴⁾. Et Eksempel paa en med Forsmæk forsynet Bænk, for Enderne prydet med udadseende Dyrehoveder, ses med al Tydelighed i Knuds Gilde-Seglet fra Lund (4 b); denne Bænk har selvsagt intet med Klapstolen at skaffe. Det regulære Højsæde — i talrige Segl varieret i det uendelige, præget af skiftende Tider — vises i det smukke Segl fra uvist Sted (8 a), som nævnt at datere fra Tiden omkring 1400. Bænke med særligt formede Endegavle træffer man i de vistnok lidt yngre Segl fra Gilderne i Landskrone (4 a) og Laholm (3 e). I Fortsættelse af det her udtalte skal der endnu siges nogle Ord. Visby-Nicolai Gildets Segl (9 f) viser Helgenen, siddende paa en muret Bænk, for Enderne smykket med indadseende Dyrehoveder. Medens den lave Bænk forekommer i de af Maria Gilderne paa Amager og i Kjøge benyttede Segl (8 d og e) samt i Næstved Sankt Olavs Gildes (9 g), møder man et ret imponerende Højsæde i de to Maria Gilde-Segl fra Ronneby og fra Sølvborg (9 b og c). En af Fialer flankeret Bænk ses i det Segl (2 d), som førtes af Sankt Hans Gildet i Snese. Gildeseglene bidrager iøvrigt intet væsentligt til Bænkes og Højsæders stilistiske Udvikling, som i Almindelighed særdeles vel kunde gøres til Genstand for en netop paa Basis af Segl foretagen Undersøgelse, der let vilde antage et betydeligt Omfang.

Den siddende, kronede Konge i Eriks Gildets Segl fra Kallehave (1 c) adskiller sig ikke fra Fremstillingerne i Knuds Gildernes Segl; Gildet i Røddinge paa Møen viser derimod noget helt andet: den myrdede Konges Brystbillede, opvoksende af en paa Sliens Bølger gaaende Baad (1 d), en virkningsfuld og meget ejendommelig Komposition.

Gengivelsen af to paa en Bænk siddende Mænd, løftende en Lillie mellem sig, er — i Knuds Gilde-Seglet fra Hobro (3 c) — en afgjort Ener og ved første Øjekast uden Forbindelse med nogen Helgen. Har Mandspersonerne — de to *consules* — i de af Købstæderne Randers og Viborg førte Segl⁵⁾, begge ældre, inspireret Gildet? Og tør man, hvad Lillien angaar, tænke paa Sankt Knuds By Odense? Stadens ældste kendte Segl⁶⁾, ganske vist fra en senere Tid, viser jo Konge og Blomst; den sidste figurerer i Byens Sekret, paatruffet endnu senere.⁷⁾

I Teksten gives nærmere Beskrivelse af de komplicerede Fremstillinger i Visby Alle Helgens Gildes Segl (1 a) og i Seglene for Trefoldigheds Gildet i Odense (10 c) og Christi Legems Gilde i Næstved (1 b), visende henholdsvis Gud Fader, omgivet af de Helliges Skare, de tre guddommelige Personer og Frelserens Død paa Korset. Som det sig hør og bør, fremstilles den Hellige Jomfru, siddende med Barnet paa Armen, i Maria Gildernes Segl fra Kjøge, Ronneby, Sølvborg og Trelleborg (8 e og 9 b—d); i det af Amager-Gildet benyttede Segl staar Jesusbarnet paa Bænken ved Moderens Side (8 d), omtrent som i Vitskøl Cistercienserklosters Segl⁸⁾, dette sidste dog af betydelig større kunstnerisk Værdi. Det af Maria Kalentet i Odense benyttede Segl viser Himlens Dronning, staaende i den med Spidserne opadvente Halvmaane, bærende Barnet paa sin Arm (9 a); det til Johannes Evangelisten i Holbæk indviede Gilde har anbragt hende i det venstre Parti af en Dobbeltportal, hvis højre Del viser Helgenen selv (2 h); under Portalen en Scene, som omtales i Teksten. — To til Døberen indviede Gilder — i Svendborg (2 e) og i Trelleborg (2 f) — lader hans afhuggede Hoved fremstille, i det sidstnævnte Gildes Segl anbragt i en under en Baldakin stillet prægtig Kalk. I Gildeseglet fra Snese (2 d) sidder denne Helgen paa et Højsæde, med sin venstre Haand løftende et Ostensorium, hvorpaa Guds Lam er fremstillet; i hans Falsterbo Gildes Segl (2 a) vises han iført Kamelhaarskappen og med Lam (?) og Korsstav.

¹⁾ Ssts., Nr. 22 a. ²⁾ Ssts., Nr. 32 a, jvfr. D.S., Side 146 f. ³⁾ Nyrop, Fig. 34. ⁴⁾ D.S., Side 144 f. ⁵⁾ D.S.S., Tavle 14 a og 21 f. ⁶⁾ Ssts., Tavle 12 i. ⁷⁾ Udgiveren skal ikke komme nærmere ind paa Henry Petersen's Bemærkninger om Byseglene her, se hans Afhandling: Et Mindesmærke om Jens Andersen Bældenak, Aarb. f. nord. Oldk. 1889, Side 91. ⁸⁾ D.G.S., Nr. 721.

Fire Helgener er let kendelige ved deres Symboler: den tronende Sankt Olaf med sin Økse i Gilde-seglet fra Næstved (9 g) og Sankt Peter med Nøglen i Færelde Gildets Segl (10 a), endvidere Sankt Laurentius med Risten (8 b og c) og Sankt Jacob med »Ibskal« og Pilgrimsstav (1 g), begge disse to i Segl fra Visby; den sidste Helgen staar med Stav og Hat i sit i Trelleborg stiftede Gildes Segl (1 f). I Odense Bys Sankt Peters Gilde-Segl taler den pælvis stillede Nøgle (10 b) tilstrækkelig tydeligt om Skytspatronen. Som i flere andensteds fra kendte Segl afbildes Sankt Gertrud ogsaa i Gildeseglet fra Stubbekjøbing med en Kirke i venstre Haand; hun holder Sejrspalmen i den højre (1 e). I to Segl for Nicolai Gilderne i Visby (9 f) og i Melby (9 e) sidder denne Helgen i fuldt Bispeskrud. Forskellige Detailler i alle disse Gilders Segl angives i Teksten; noget ganske særlig bemærkelsesværdigt forekommer ikke.

Den fra talløse middelalderlige Segl — først og fremmest Gejstlighedens — kendte Forekomst af Maane og Stjerne, sjældnere af selve Solen, stillede i Seglfeltet, manifesteres ogsaa i en Række af Gildeseglene, der sikkert her giver Udtryk for Tilknytning til det religiøse Liv. Det bør imidlertid ikke forbigaa, at Himmeltegnene allerede tidligt kom ind i verdslige Segl, se f. Eks. de Segl, som benyttedes af de danske Stæder Aalborg, Aarhus, Grenaa, Kjøbenhavn m. fl.¹⁾ Det er ikke let at afgøre, om man i Byerne maaske blot har anvendt Maane og Stjerne for at udfylde Seglfeltet, altsaa uden Henblik paa den Symbolik, der i andre Tilfælde rimeligvis har været tilsigtet²⁾. Naar det ses, at Maanen i en Del Knuds Gilde-Segl er fremstillet liggende, med opadvendte Spidser, kunde man næsten fristes til at antage, at denne Stilling var valgt i Overensstemmelse med de Mariabilleder, som viser den Hellige Jomfru staaende i en saadan Maane. Der er blot den Ting at bemærke, at Maanen i selve Maria Gildernes Segl fra Ronneby og Sølvborg er tiltagende, og at den ovenikøbet helt mangler i disse Gilders Segl fra Kjøge og Amager. — Den tiltagende Maane træffes i Knuds Gildets Segl fra Slesvig, medens den er aftagende i de Segl, der benyttedes af Gildet i Ribe, Stege — her stillet let skraat fra højre — og Tommerup samt i Eriks Gildets Segl fra Kallehave. Naar undtages Tommerup-Seglet, som viser Maanen paa Kongens venstre Side, er dette Himmeltegn stadig anbragt til Højre for ham, Stjernen til Venstre. Den sidste Figur er næsten stedse seksoddet; kun Tommerup-Seglet viser en syvoddet, Maria Gildeseglet fra Ronneby en otteoddet Stjerne. Knuds Gildets Segl fra Falsterbo indtager en Særstilling. Her ses en Sol ved Kongens højre Side, en aftagende Maane over en seksoddet Stjerne ved hans venstre. At fire Stjerner staar i Sankt Johannes Gildets Segl fra Trelleborg, og at Feltet i Knuds Gilde-Seglet fra Hobro og i det i nærværende Udgave ikke registrerede »Alandia«-Segl³⁾ er strøet med smaa Stjerner, tæller ikke med. I ikke faa af Gildeseglene er Himmeltegnene helt udeladte.

Et i flere Segl forekommende krydsvis afstribet Felt, Rankemotiver, Stjerner, smaa Kugler eller Kors m. m. frembyder intet ukendt. Faktisk er blot Knuds Gilde-Seglet fra Landskrone (4 a) særligt at bemærke. Naar det ses, at Feltet her er strøet med smaa Kroner, er disse saa utvivlsomt hentede fra Stadens ældste Segl⁴⁾, hvori en enkelt saadan figurerer som eneste Mærke, stillet i Skjold. Omskriften i Nicolai Gildets Segl fra Visby (9 f) afsluttes af én større og flere mindre Stjerner.⁵⁾ Kun Knuds Gilde-Seglet fra Visby (7 b) og Seglet for Gertruds Gildet i Stubbekjøbing (1 e) — begge fra det 14. Aarhundrede — viser den ellers i Segl saa ofte forekommende Indramning af Feltet ved Hjælp af en Række sammenstillede Halvbuer, »Mangepas«, ikke kendt i et eneste af de middelalderlige danske Kongesegl, men derimod — for blot at nævne et Par Eksempler — fra Kong Haakon V.s og Kong Magnus Eriks-son's Segl⁶⁾ fra nævnte Aarhundrede.

BESKRIVELSERNE af Seglene her er affattede i en Stil, der er nær beslægtet med heraldisk Sprog og Terminologi, uden at helt faste Regler har kunnet følges. Tilsyneladende — langt fra tilfældige — Inkonsekvenser skyldes stedse visse praktiske Hensyn. Hovedsagen bliver, at Beskuerens Opmærksomhed henledes paa vedkommende Fremstillings principale Grundtræk og vigtigere Detailler, som kunde tænkes at blive oversete. Talrige Skødesløsheder fra Stempelskærerens Side, aabenbare Mangler og

¹⁾ D.S.S., Tavle 1 b, 2 a, 3 f, 7 k m. fl. ²⁾ Se f. Eks. J. G. Reuter: Sonne, Mond und Sterne auf Siegeln und Münzen des Mittelalters, was sie bedeuten, Nürnberg, 1804, 8vo, jvfr. D.S., Side 201 f. ³⁾ Nyrop, Fig. 14. ⁴⁾ D.S.S., Tavle 26 c. ⁵⁾ Se tvivlsom Bemærkning hos Nyrop, Side 24. ⁶⁾ N.K.S., Planche XIII og XV.

direkte Fejl har iøvrigt meget ofte hindret en helt adækvat Redegørelse for Seglbillederne. — Begreberne Højre og Venstre er at forstaa i »heraldisk« : virkelig Betydning; Højre ses altsaa til Venstre for Beskueren. Afbildes f. Eks. den tronende Konge, kan der ingen Tvivl være om, hvilken af hans to Arme der faktisk er den højre. At derefter nævne denne som set i »venstre« Side af Seglet er selvfølgelig fuldkommen meningsløst. Ubegribeligt, at denne Regel overhovedet kan drøftes, og ganske uforstaaeligt, at der daglig syndes mod den, af lærde Værkers Forfattere, i Dagbladene og andensteds. I en fornylig udkommen svensk Segludgave har Forfatteren »for Konsekvensens Skyld« ment at have været nødsaget til at se bort fra »heraldisk« Højre, ogsaa naar det drejer sig om Skjoldet selv. Dettets højre Side betragtes derfor som den venstre (sic).

Gildeseglenes LEGENDER (OMSKRIFTER) viser kun faa Særegenheder. For langt de fleste Affattelsers Vedkommende betegnes selve Sammenslutningen med Ordet *convivium*; et *Sigillum convivii* træffes hyppigst, kun i enkelte Tilfælde har man foretrukket Varianten *de convivio*. I de Segl, der benyttedes af Knuds Gildet i Landskrone og af Trefoldigheds Gildet i Odense, forekommer Genitiven af Betegnelsen *fraternitas*. Det forstærkende Udtryk *confraternitas* blev i Omskrifterne valgt af Knuds Gildet i Reval og af Nicolai Gildet paa Gulland. Johannes Gildet i Holbæk fører et *Sigillum communitatis*, Maria Gildet i Trelleborg et *Sigillum sodalicii*, idet det, hvad Broderskabet angaar, bør bemærkes, at den klassiske Latin ogsaa taler om et *sodalitas*. Omskriften *Sigillum gilde Sancti Kanuti Hobro* — sammenlignet med Begyndelsesordene *Sigillum majoris gilde* i Allehelgens Gildets Segl fra Visby — viser Genitivformen af det *gilda*, som i sidstnævnte Stads Knuds Gilde-Segl — nu i ændret Form — træffes med Præposition: *de guilda*¹⁾. Det er saa godt som udelukkende selve Gildet, der i Omskriften nævnes som Seglets Ejer. Kun et Faatal af Omskrifterne betegner Seglet som et *Sigillum convivarum* (af *conviva*), altsaa tilhørende Gildets Medlemmer. Ordene *Sigillum fratrum de convivio*, med hvilke Omskriften indledes i Visby Laurentius Gildes Segl, udtrykker naturligvis det samme; de to af det slesvigske Knuds Gilde benyttede Segl (Fig. 1 og 2) fremtræder begge som et *Sigillum confratrum*. Visby Knuds Gilde-Segls Omskrift karakteriserer det særligt som et *Sigillum Teuthunicorum (!)*. Som allerede set nævnes Allehelgens Gildet i Visby som det større, *major*. Omskriften *Sigillum convivii calendarum presbiterorum Ottoniensium* nævner ikke, at Præstekalendet i Odense var indviet til den Hellige Jomfru, men vel Ejerforhold og Gildets særlige Karakter. Naar Knuds Gildet paa Læsø i sit Segl nøjes med Omskriften *Sigillum Sancti Kanuti de Leshø*, er denne Affattelse i Virkeligheden ikke tilstrækkeligt oplysende, men kunde faktisk lige saa vel gælde en der paa Øen liggende Kirke, indviet til samme Helgen, efter Fremstillingen Knud Konge.

Medens flere Helgener ikke kræver nogen oplysende Betegnelse i Omskriften, havde en saadan været ønskelig for andres Vedkommende, om den billedlige Fremstilling da ikke i sig selv gav fuld Besked. Den paa sin Hest sprængende Rytter med Lensfanen (Fig. 1)²⁾ svarer ganske til Omskriften: *Sigillum confratrum Sancti Kanuti ducis de Slesvic*, ligesom Fremstillingen af den tronende Konge til Affattelserne *Sigillum confratrum Sancti Kanuti regis de Slesvic*, abbrevieret *Slevc* (Fig. 2), og *Sigillum conviv(ii eller arum) Sancti Kanuti regis et martiris in Lauholm* (3 e). Naar en tredie Kongefremstilling (5 c) ses i det Segl, hvis Omskrift — med tydelig Henvisning til Odense som Sæde for Gildet — ikke des mindre lyder *Sigillum convivarum Othensium Sancti Kanuti de Ringstad*, er Billede og Omskrift i tilsyneladende direkte Modstrid med hinanden, om man da ikke vil regne med Knud Lavard som Obotriternes Konge, jvfr. hans Kongebillede i Ringsted Kirkes Kor³⁾. Der er her Anledning til at bemærke, at den adjektiviske Stedbetegnelse i to ganske enslydende Omskrifter: *Sigillum convivii Sancti Kanuti Ringstadensis*, begge i Segl med Kongebilleder, lige saa vel kan referere til Personnavnet *Kanutus*, som til Sædet for Gildet (*convivium*). Efter Nyrop's Mening taler de, ganske vist i smaa, langt yngre Segl staaende Omskrifter *Sigillum convivii Sancti Canuti Malmogensis (Lundensis)* for, at den sidste Fortolkning er den rigtige. At det yngre af de to omstridte Segl, som før nævnt, maa henføres til Tiden helt ned til omkring Aar 1400, da en Forestilling om Obotriterkongen neppe kan tænkes at have været særlig levende længer, turde nærmest betragtes som Bevis for, at Seglet betegnede et Kong Knuds Gilde

¹⁾ Med Hensyn til engelske Eksempler se D.S., Side 305. ²⁾ Henry Petersen: Knud Lavards Helgendyrkelse, Aarb. for nord. Oldk., 1885, Side 22. ³⁾ Ssts., Side 28.

i Ringsted, selv om et saadant ikke kendes tekstmæssigt. Stampen til dette Segl er funden ved Pløjning paa Bornholm, hvilket foranlediger Henry Petersen til at tale om »det bornholmske Knuds Gildes Signet«, idet han — med Henviisning til Kongebilledet tilføjer »og dog (udhævet af Udgiveren) siger Omskriften — — — *Ringstadensis*«. Han ser selv her, som det synes, bort fra Knud Lavard's Kongeværdighed. Nogle faa Ord om det ældre af de to Segl slutter han med at sige, at det »minder om et Knud Hertugs Gilde, hvis Hjemsted nu ikke kan bestemmes«¹⁾. Er det Ordet *Ringstadensis*, som lægger ham denne Udtalelse i Munden? Neppe Obotritherkongen i ikke-hertugelig Skikkelse. Det kan ikke nægtes, at denne Forfatters Fremstilling af Sagen er mindre logisk affattet. Foreløbig vil det være forsigtigst at betragte de to Segl som gældende ukendt Sted. Naar Henry Petersen henfører det kun fra et Kobberstik kendte Segl (5 d), der viser Omskriften *Sigillum de convivio Sancti Kanuti de Othensia* til et »ukjendt (jydsk eller slesvigsk) Convivium«²⁾, imødegaa han stærkt af Nyrop, som uden Tøven her regner med Seglet for et Knuds Gilde i Odense³⁾. Den sidstnævnte Forsker har sandsynligvis Ret. Hele det af flere Forfattere i Forbindelse med Gilderne behandlede Alternativ: Knud Konge eller Knud Hertug maa iøvrigt siges at være Sigillografen saa temmelig uvedkommende.

Af Omskrifterne i to Johannes Gilders Segl — fra Falsterbo og Svendborg — fremgaar det, at det var Døberen, *Johannes baptista* (dette Ord i sidstnævnte Segl forkortet til *b*), som var Gildets Helgen. Hovedet i Svendborg Gildets Segl — iøvrigt uden Angivelse af Stednavn i Omskriften — viser med yderligere Tydelighed, hvem man har for sig. Tre andre Omskrifter giver ingen nærmere Oplysning i saa Henseende; her bliver det Seglbilledet, som taler. Det i en Kalk liggende Hoved i Seglet fra Trelleborg hører naturligvis — som i Svendborg-Seglet — Døberen til, ligesom det Guds Lam, der i Seglet fra Snesere ses paa det af den siddende Johannes løftede Ostensorium, er hans Attribut⁴⁾. Korset i Seglet fra Kjøge, uden Stednavn i Omskriften, maa vistnok endelig ogsaa betragtes som gældende Johannes den Døber. Omskriften i Seglet fra Holbæk nævner *Johannes evangelista*.

Idet der ses bort fra Omskrifterne i de to ovennævnte Knuds Gilde-Segl, som altsaa ikke stedfæstes, forbigaar tre andre Affattelser det Sted, hvor Gildet havde sit Sæde; udover de to nysnævnte Segl, tilhørende Johannes Gilder, drejer det sig her yderligere om det yngre Segl fra det i Visby stiftede Sankt Laurentius Gilde. Ganske som i Købstadsseglene er Stednavnet ellers anført paa forskellig Maade. For langt de fleste Omskrifters Vedkommende staar det efter en Præposition: *de* eller *in*. Som Regel træffes danske og følgelig ubøjede Navneformer, hvis Værd det tilkommer Stednavneforskerne at bedømme; en enkelt Omskrift viser endog *Stubbekopynge* efter den særlige Angivelse *in opido*, som i saa mange andre Segl bogstaveret med et *p*⁵⁾. Latinske Former for Stednavnet ses i nogle faa Omskrifter: *de Revalla*, *de Othensia*, en Form, der, som Betegnelse for Odense, ikke anføres af Graesse-Benedict⁶⁾, *de Slavlosia* (Slagelse), ikke *Slagosia*⁷⁾, *de Randrus* (Randers), vel nok en Suspension af Ablativen af *Randrusia* eller *Randrusium*⁸⁾, *de Ripa* — i Almindelighed kaldes Byen Ripæ⁹⁾ — og endelig den lokativiske Ablativ *Lundis*, der slutter Omskriften i Knuds Gilde-Seglet fra Lund. En særlig Angivelse af Beliggenhed ses i et Par Omskrifter: *in Werdhinburc Seland*, Suspension for *Selandie*, og *Landeskrona* — uden forudgaaende Præposition — *in Skania*. Præposition mangler ogsaa i Omskriften paa det Segl, der førtes af Knuds Gildet i Hobro. En mindre præciserende Angivelse af Beliggenhed forekommer: *in Amake*, *in Gotlandia* og *de Leshø*; særlig for sidstnævnte Steds Vedkommende var noget yderligere neppe paakrævet. — En Genitiv af et substantivisk Stednavn — *Othonie* — slutter Omskriften i Odense Trefoldigheds Gildes Segl; Genitiver af samme Navns adjektiviske Form: *Othoniensis* og *Otoniensium* træffes i Segl for Peters Gildet og Præstekalentet der i Staden. — En dansk Omskrift: *Sancti Jacobs Gildes Insigne i Threleborgh* — Seglet maa henføres til ca. 1500 — og Aarstallet 1508 i Staden Næstveds Sankt Olafs Gildes Seglomskrift bør til Slut ikke forbigaaes. I det foregaaende er der ikke taget Hensyn til Majuskler eller Minuskler, ligesom Henviisning til Gildets Navn i de fleste Tilfælde ikke synes paakrævet.

1) Ssts., Side 29 f. 2) Ssts., Side 30. 3) D.G. & L.S., I, Side 82 ff, hvor en Del Bemærkninger om Seglene er fremsat. 4) *Ugglas*, Side 84 (Dalby Kirkes Segl), Roman: *Sigillographie française*, Side 190. 5) Christopher Cellarius: *Orthographia latina*, 2. Udgave, Halle 1704, 8vo, Side 130. 6) *Orbis latinus*, Berlin 1922, 8vo. 7)-9) ibidem.

Hovedparten af Omskrifterne staar med Majuskeltyper, kun nogle faa med den senere Minuskelskrift. Med Hensyn til BOGSTAVFORMER, den kritiske GENGIVELSE AF OMSKRIFTERNE, de ret sparsomme ABBREVIATIONER o.s.v. bør det formentlig være tilstrækkeligt at henvise til Udgiverens tidligere Redegørelser.¹⁾ Der kan dog lige være Grund til at bemærke, at en Krone i det forholdsvis sene Knuds Gilde-Segl fra Landskrone (4 a) benyttes som Adskillelsestegn mellem Omskriftens enkelte Ord, saa ganske utvivlsomt, ligesom de tidligere omtalte strøede Kroner i Seglfeltet, svarende til Stadens Mærke i dens eget Segl.

Da det i denne Udgave hovedsagelig drejer sig om Seglstamper, maa den angivne, højst tilnærmelsesvise DATERING tages med største Forbehold. — Enkeltpersons Segl kan undertiden dateres næsten fuldkommen sikkert; en Ændring i Omskriften af vedkommendes Titulatur, maaske ganske givet foretaget kort før hans Død, vil f. Eks. uvægerlig henvise Stempelskærerens Arbejde til et afgrændset Tidsrum, vel at mærke, om en helt ny Stampe da blev forfærdiget. Meget ofte forandredes blot den gamle. At saa vel den billedlige Fremstillings Stil og de valgte Bogstavtyper, ogsaa hvad en dateret Stampe angaar, ikke sjældent bærer et ældre Præg, viser, at disse Kriterier, især naar det drejer sig om upersonlige Segl, ikke altid gælder ret meget med Hensyn til Dateringen. I »Dansk Sigillografi« er flere herhen hørende Spørgsmaal behandlede. Naar Nyrop henfører et Gildesegl til ca. 1220, et andet til ca. 1290, er saadanne, ganske vist tilnærmelsesvise Angivelser ikke tillidsvækkende. Kan end Aaret for et Gildes Tilblivelse nogenlunde fastsættes, om det er det, denne Forfatter her regner med, er der selvsagt intet i Vejen for, at det tilsyneladende netop fra samme Tid stammende Stempel i Virkeligheden var udført en Menneskealder senere, f. Eks. som Erstatning for et bortkommet, men først anskaffet. Vi kan i store Træk følge Seglbilledernes og Omskriftbogstavernes stilistiske Udvikling, men staar Gang paa Gang overfor en utvivlsom Arkaisering.

De fleste af Gildeseglene er af anseelig STØRRELSE, heller ikke dette Forhold giver Anledning til en nærmere Omtale. De angivne Maal i mm viser Diameteren af Omskriftsrandens yderste Ring, altsaa ikke selve Stampens Størrelse, hvilket maa tages i Betragtning ved Sammenligning med Angivelser andensteds. Med Hensyn til Afbildningerne maa der regnes med én à to mm's Difference, bl. a. paa Grund af Papirets Sammentrækning under de fotografiske Processer. Dette gælder navnlig Fotografierne af Tegninger og Kobberstik, optagne enkeltvis; fotografieres flere Afstøbninger eller originale Segl paa samme Plade, bliver Afvigelse i Størrelsen naturligvis ringere, hvad det enkelte Stykke angaar.

I denne Udgave ses næsten udelukkende Gengivelser af GIBSAFTRYK AF ORIGINALE STAMPER, der er bevarede til vore Dage i et forbavsende stort Antal. Nogle faa, endnu under Breve hængende, yderligere afbildede ORIGINALE SEGL og enkelte Stykker i Rigsarkivets Seglsamling, dér til og med kun Brudstykker, viser de sædvanlige Metoder. Johannes Gildets Segl fra Kjøge fremtræder i ufarvet Voks, Trefoldigheds Gildet i Odense har brugt rødt, Knuds Gildet i Lund grønt Voks; begge disse Stempelfaftryk er anbragte i de gængse ufarvede Voksklumper. Man har i disse Tilfælde anvendt Pergamentsremme. I Landskrone har Knuds Gildet aftrykt sin Stampe i Papir over Voks. GENGIVELSER AF TEGNINGER i Langebek's Samling i Rigsarkivet og efter kobbertrykte Bogillustrationer fra ældre Tid er blot Erstatninger for tabte Segl. Ligesom de to i denne Indledning viste Tegninger, henholdsvis udførte af Magnus Petersen (Fig. 1) og af E. Rondahl (Fig. 2), samt sidstnævntes Gengivelser af Seglene fra Reval (6 a) og fra Laholm (Side 36) er de dog desuden af særlig Interesse, idet man her staar overfor længst forældede Metoder, der giver værdifulde Bidrag til Sigillografiens Historie. Adskillige Henvisninger til ældre Seglgengivelser meddeles af samme Grund, selv naar Aftryk af de originale Stamper gør enhver anden Illustration overflødig.

Naar der i Udgavens Tekst, hvad STAMPERNE angaar, tales om Bronze og Malm, maa disse Betegnelser tages med alt Forbehold, idet de paagældende Metallegeringer ikke altid kan identificeres med virkelig Sikkerhed.

¹⁾ D.S., Side 204—37.

I sin Afhandling om Gildeseglene medtager Nyrop det Segl (Fig. 33), der viser en Lilliebusk og Omskriften *Sigillum Theuthonicorum Gutlandiam frequentantium*.¹⁾ Naar det ses, at dets Brug blev forbudt paa en Hansedag i Lübeck omkring Slutningen af 1298, altsaa før Gotlands eller, som vi tidligere sagde Gullands, danske Tid, er der, ganske bortset fra denne tyske Sammenslutnings mere eller mindre gildemæssige Karakter, ingen Grund til at medtage dette ellers sjældent smukke Eksempel paa Middelalderens Seglkunst. At Stampen iøvrigt blev brugt ved Udfærdigelsen af et af Visby udstedt Brev, dateret 11. Aug. 1556, der ifølge Teksten viser »unser Stadt gemenheidt Secret«²⁾, er i denne Forbindelse ligegyldigt. Ogsaa de af de tyske *manentes* paa Øen benyttede Segl bør — stadig uden Hensyn til Begrebet Gilde — med Rette forbigaaes i nærværende Udgave som hørende til en Epoke, der laa forud for Kong Valdemar Atterdags Erobring. Seglene er afbildede henholdsvis af Lithberg (Fig. 5) og i Boken om Gotland³⁾. Der vilde formentlig have været endnu mindre Grund til at medtage Visby-Borgerskabets Segl, kun kendt fra et Brev af 1341 og, som det synes, neppe benyttet stort senere; det ses hos Lithberg (Fig. 3) og i den lige nævnte Bog, Side om Side med — det yngre — *Sigillum manencium*. Noget Stadssegel i helt regulær Betydning tør det selvsagt ikke kaldes, endnu mindre et Gildesegl.

¹⁾ Jvfr. G. Lindström: Anteckningar om Gotlands Medeltid, II, Stockholm 1895, Side 12, Johannes Kretschmar: Gotland, Wisby und die deutsche Hanse, Deutsch-Nordisches Jahrbuch 1925, Side 106 ff., Nils Lithberg: Gotlands vapen, Meddelanden från Riksheraldikerämbetet V, 1936, Side 12 f. ²⁾ D.S.S., Side 56, Visby I, Note 1. ³⁾ Side 375, jvfr. Lindström's anførte Bog, Side 11, hvor det i 1280 benyttede Segl betegnes som »den tyska delens af Visby råd sigill«.

ALLE HELGENS GILDE

VISBY

Gud Fader, siddende. Løfter den højre, med Bagsiden indadbøjede Haand til Velsignelse, strækker den venstre Arm med opadbøjet Haand ud til Siden, er smykket med Korsglorie, har kraftigt Haar og kort Rundskæg, og er iført Overkjortel, øverst sammenholdt med et bredt, krydsvis afstribet Baand, Kjortel med vide Ærmer og Underkjortel, hvis snævre Ærmer synes. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, for Enderne indadbuget Sæde, skraat ud- og nedefters gaaende Forsmæk og med Fodskammel, paa Forkanten prydet med smaa Kryds. Ved hver Side knæler tre indadvendte, tilbedende Helgener med løftede Hænder, lokket Haar og i lange Klæder, for to af de længst

til Højre sete Personers Vedkommende broderede med smaa Kors eller Kryds. Foroven to indadflyvende, gloriesmykkede Engle, svingende Røgelsekar. Feltet krydsvis afstribet, med smaa Kryds eller Kors i Mellemrummene.

SIGILLUM MAIORIS GILDE OMNIUM SANCTORUM IN WISBY.

Ca. 1350. Stampen tilhører Visby Högre Allmänna Läroverk's Samlinger, deponeret i Gotlands Fornsal, Visby (Depositioner C. 1333). 70 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden svagt opskraanende Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (**Tavle 1 a**); M. i S., Side 93, Pl. I, 2; Nyrop, Fig. 56. Se G. Lindström: Anteckningar om Gotlands Medeltid, II, Stockholm 1895, 8vo, Side 30.

CHRISTI LEGEMS GILDE

NÆSTVED

Den til Korset¹⁾ fastnaglede, skæggede Christus, bærende Tornekroner og omvunden med Lænde-klæde. I en til Højre i Feltet stillet Kalk udstrømmer Blodet fra den Korsfæstedes Side; til Venstre ses fem Hostier, én, belagt med et latinsk Kors, lagt paa fire, stillede som et Firpas.

s' convivii corporis cristi in nestweth (1).

Ca. 1450. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. D 581), købt 1870 i Antikvitetshandel og da angiven som funden i Sjælland. 47 mm, forarbejdet i Bronze, glat Bagside. Aftryk i tonet Gibs (**Tavle 1 b**); Nyrop, Fig. 59.

¹⁾ Den øverste, korte Korsarm kan kun opfattes som Titulus.

SANKT ERIKS GILDER

KALLEHAVE¹⁾

Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den mod Høften førte højre, et, med et for Enderne udvidet Kors forsynet Rigsæble i den opadrakte venstre Haand, bærer Krone med tre lillieformede Palmetter og smal Pandering, har lokket Haar, er iført en, øverst fortil med et rundt Smykke sam-

menholdt Overkjortel og en om Livet sammensnøret, folderig Kjortel med vide Ærmer, samt har brede Sko. Skødesløst tegnet Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende Sæde, listeprydet Forsmæk og Fodskammel. Til Højre i Feltet en aftagende Maane, til Venstre en seksoddet Stjerne.

S' CONVIVARUM SANCTI ERICI REGIS IN KALWEHAV

(herefter et runelignende Tegn²⁾).

Ca. 1275. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. D 3148), deponeret 1895 af Kommissionen for Det Arne-magnæanske Legat. Den var endnu i 1763 fæstet til Gildets Skraa med en Læderrem, se Max Pappenheim: Die altdänischen Schutzgilden, Breslau 1885, 8vo, Side 164f. 65 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden opskraaende Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (**Tavle 1 e**); Nyrop, Fig. 7; jvfr. Thorkelin: Diplomatarium Arne-magnæanum, I, Tab. VIII.

¹⁾ 1266, 7. Sept., D.G. & L.S., I, Side 56 ff. ²⁾ Nyrop tænker sig, at dette kan være Stempelskærerens Bømærke, hvortil imidlertid maa bemærkes, at det meget vel kan anses for Oldermændens eller betegne den, som havde bekostet Stampen. Pappenheim udtaler, at Tegnet muligvis er Runen for æ, se ovenfor anførte Skrift, Side 165, Note 1.

RØDDINGE PAA MØEN

Kongens Brystbillede, visende stærkt lokket Haar, bred Krone med tre Palmetter, mellem hvilke to Kugler, og med forziret Pandering samt bred, krydsvis afstribet Krave om den blottede Hals. Opvokser af en paa oprørte Bølger gaaende Baad med foroven afrundede Stævne.

S' CONVIVII BEATI ERICI REGIS DE RØTHINGE.

Ca. 1275. Stampen i Nationalmuseet (u. Nr., Værelse 29, Montre 18, Nr. 15), deponeret 1895 af Kommissionen for Det Arne-magnæanske Legat. Laa løst ved Skraaen, ejet af Sankt Eriks Gildet i Kallehave, se under dette, jvfr. ssts. anførte Skrift af Pappenheim, Side 164 f, D.G. & L.S., I, Side 56 f, og D.S.B. og T., Side 300, Nr. 64. 58 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden profileret Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (**Tavle 1 d**); Nyrop, Fig. 8; Tegning i Langebek's Samling, Fasc. 31.

SANKT GERTRUDS GILDER

„SIOGWART“⁽¹⁾

Ole Worm ejede fire Seglstamper („Sigilla“), tre af Kobber og én af Bly.²⁾ Den sidstnævnte omtales saaledes: Quartum sigillum plumbeum est, effigiem S. Gertrudis insculptam tenens, quam hæc ambit inscriptio:

CONVIVII SANCTÆ GERTRUDIS DE SIOGWART.³⁾

¹⁾ Stednavneudvalget har ikke ment at turde identificere Navnet. ²⁾ Museum Wormianum seu Historia Rariorum etc., Amstelodami 1655, fol., Side 355, De Artificiosis ex Ære & Ferro elaboratis. ³⁾ Man maa gaa ud fra, at Begyndelsesordet SIGILLUM er udeladt i Kataloget, mindre sandsynligt i selve Seglet.

STUBBEKJØBING

Den let mod Venstre vendte, noget bagoverbøjede, staaende Helgeninde, i den mod Høften førte højre Haand holdende en Palmegren, med den udefter strakte venstre en, delvis i Armen støttet, Kirkebygning, for Vestgavlen visende Taarn med kugleprydet, spidst Spir, for den modsatte Gavl et smalt „Taarn“, hvorpaa et Kors med ind-

adbuede Arme; hun bærer Krone med tre Palmetter, har langt lokket Haar, og er iført en, øverst fortil lukket Kjortel, vunden om Legemet og skjulende Underkroppen fra Bæltestedet, uden at nærmere Detailler vedrørende Dragten tør fremsættes. Feltet indrammet af et Mangepas med lilliebesatte Spidser.

S' CONVIVII SANCTE GHERTRUDIS IN OPIDO (!) STUBBEKOPYNGE.

Ca. 1350. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. 525), indkommen 1810 fra Geheimeraad [Ove Høegh-] Guldberg's Samling. Omtales af Wilh. Flensburg som værende i hans Eje [1743], se St. K. G. i M., med Afbildning, Side 18 B, idet det dog — Forfatteren taler om „to gamle Sigill“ — ikke kan ses, om der er Tale om Aftryk eller original Stampe. 50 mm, forarbejdet i Malm, paa Bagsiden delvis affilet Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (**Tavle 1 e**); Nyrop, Fig. 40.

YSTAD

Den frontalt staaende Helgeninde, bærende en Kirke. Feltet strøet med Firpas og med enkelte Kugler.

S' SOCIETATIS SANCTE GERTHRUDIS.

Ca. 1500. Stampen i Ystad Fornminnesförenings Besiddelse. 38 mm, forarbejdet i en mørk Kobberlegering, rundt Skaft af Messing eller Malm, meget plumbt udført. Aftryk i rødt Lak¹⁾ (Tavle 10 e). Ejedes af Skomagergesellerne der i Staden, hvis Skomagerlav omtales i et

Tingsvidne af 31. Marts 1489, se D.G. & L.S., II, Side 199 og G. v. Schoultz: Svenska Skråsigill, Stockholm 1944, 8vo, Side 41. Dette Gertrud-Selskabs oprindelige Karakter er vistnok tvivlsom.

¹⁾ Velvilligst overladt Udgiveren af Riksheraldikeren, Friherre Harald Fleet wood.

SANKT HANS GILDER se SANKT JOHANNES GILDER

HELLIG LEGEMS GILDE se CHRISTI LEGEMS GILDE

SANKT JACOBS GILDER

TRELLEBORG

Den paa en, Omskriften overskærende Konsol frontalt staaende Apostel Jacob den Ældre, bærende Pilgrimshat, Kappe og Kjortel, støttende sig til en med højre Haand omfattet, kuglebesat Stav og holdende en Bog (?) foran Brystet med den venstre.

sancti iacobus gildes infigle i ttreleborg¹⁾
— og derefter, øverst til Venstre i Feltet — h.

15. Aarhundrede. Stampen i Statens historiska Museum, Stockholm (Nr. 168 A), skænket 1788 af Hofkvartermester Daniel Gedda. 31 mm, forarbejdet i Kobber, paa Bagsiden profileret Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 1 f); Brunius, Side 654; M. i S., Side 96, Pl. IV, 2 (Underskrifterne til 2 og 3 fejlagtigt ombyttede); Ugglas, Nr. 15.

VISBY

Den i folderig, ikke nærmere definerbar Dragt klædte, kronragede Sankt Jacob, med nedhængende, lokket Haar og afrundet Skæg, staaende barfodet paa en — perspektivisk set — forover skraanende, oval Sten, støttende sig til en, med den løftede indadbøjede højre Haand holdt, forneden tilspidset og øverst kuglebesat Vandrestav, bærende en Bog med den hen over Livet førte venstre Haand og forsynet med en i en Rem over højre Skulder hængende rektangulær Taske, hvorpaa en Muslingeskal²⁾.

S' CONVIVARUM SANCTI IACOBI DE³⁾
VISBY.

Ca. 1350. Stampen tilhører Visby högre Allmänna Läroverk's Samlinger, deponeret i Gotlands Fornsal, Visby (Depositioner C. 1331). Spidsoval, 49 mm bred, 71 mm høj, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden svagt opskraanende, delvis profileret Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 1 g); G.S., Tab. III, 6; Nyrop, Fig. 52.

¹⁾ Gentagelsen af Begyndelsesbogstavet — ikke anført af Ugglas — maa betragtes som Gravørfejl. ²⁾ Efter ham benævnt „Ibsskal“, hans særlige, af de til St. Jago de Compostella valfartende Pilgrimme stadig benyttede Symbol. Man mener, at den tjente som Bæger. ³⁾ Gravøren har aabenbart først — i Stedet for D — paabegyndt et andet Bogstav.

SANKT JOHANNES GILDER

Døberen

FALSTERBO

Sankt Johannes¹⁾, iført Kamelhaarskappe, med Korsstav i venstre Arm og med højre Haand trykkende et indadvendt Lam til sit Bryst (?), staaende i Midterpartiet af en tredelt Portal med slanke Spir og spidse Gavle, besatte med smaa, kugleprydede Stilke, den midterste Gavl kronet af en Lillietop, gaaende ud i Omskriftsranden, i hver af Sidefløjene en indadvendt Engel; forneden en rundbuet Niche, hvori en af Omskriftens indvendige Perlering af-skaaren (halveret) Rose (?).

S' CONVIVII SANCTI IOHMIS (I) BAPTISTÆ VALSTEBODE.

1350—1400. Stampen i Statens historiska Museum, Stockholm (Nr. 229). 39 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden profileret Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 2 a); Ugglas, Nr. 14.

¹⁾ Ugglas har opfattet Figuren som en siddende Madonna. Alternativet staaende eller siddende kan iøvrigt drøftes.

KJØGE

Et Kors¹⁾ med for Enderne udvidede Arme, den øverste og den nederste besat med en Spids²⁾. Forneden i Feltet, henholdsvis til Højre og til Venstre, Bogstaverne P og — i Ligatur — AV.³⁾

S' CONVIVII SANCTI IOHANNIS.

Ca. 1350. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. DCXXXI), indkom 1822 fra Det kongelige danske Selskab, blandt hvis Sigiller fandtes Aftryk i Gibs „efter Originalen i Metal, laant af Hr. Prof. Anchersen“, se D. S.B. og T., Side 299, Nr. 58. 37 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden opskraanende Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 2 b); Nyrop, Fig. 49.

1499, 10. Juli, ufarvet Voks, Pergamentsrem (Tavle 2 c), „Køge, Diverse Breve, Afl. J. 428¹⁹“ (Landsarkivet for Sjælland).

¹⁾ ogsaa her kan regnes med Titulus, jvfr. Christi Legems Gilde. ²⁾ I Vaabenfremstillinger fra forholdsvis nyere Tid ses kun den nederste Korsarm at være saale-

des udstyret. Jvfr. Omtalen af Delmenhorst's Kors, P. B. Grandjean: Det danske Rigsvaaben, Side 129, og yderligere Gengivelser af Korset med den helt tilspidrede nederste Arm („au pied fiché“), se f. Eks. Victor Bouton: Nouveau Traité des Armoiries, Paris 1887, Side 221, Fig. 340. ³⁾ Betydningen ikke opklaret.

SNESERE

Sankt Johannes, siddende. Holder den udbredte højre Haand foran Brystet, løfter med den venstre en cirkulær Skive¹⁾ (Ostensorium), hvorpaa et staaende, venstrevent, tilbageseende Guds Lam (uden Fane), har lokket Haar, og er iført en snæver Dragt. Bænk, med en foroven med en kugleprydet Liste forsynet, vertikalt riflet Forsmæk, paa hver Side afsluttet af en slank gavl- og fløj bærende Fial, nederst visende et smalt, rundbuet Vindu under en med et Kløverblad besat Gavl. Feltet udfyldt med opstaaende Grene og med bittesmaa Kugler, ordnede i korsvise Grupper (1, 2, 1); en saadan findes paa Helgenens Bryst.

S' CONVIVII SANCTI IOHANNIS IN SNE (og baglæns) SER.

Ca. 1375. Tuschtegning i Langebek's Samling, Fasc. 31, 52 mm (Tavle 2 d), og i Nykgl. Saml., 4to, Nr. 841 b, Det kgl. Bibliothek; Nyrop, Fig. 45.

¹⁾ Jvfr. Roman: Manuel de Sigillographie française, Paris 1912, 8vo, Side 190; her taler Forfatteren om „un disque“. Se Knuds Gildet paa Læsø. Magister V. Hermansen har velvilligst gjort opmærksom paa en lignende Fremstilling paa en af de udskarne Kirkestole fra Kirkebø (Nationalmuseet).

SVENDBORG¹⁾

Sankt Johannes' forfra sete Hoved med „tovnoede“ Lokker.

š' convivii santi (!) iohannis baptiste.

1608, 21. Marts, grønt Voks i Trækapsel, Pergamentsrem (Tavle 2 e), Aftryk af Stampe fra det 15. Aarhundrede, Hylding 64 a, 6; benyttes da af Remsniderne.

¹⁾ Se Nyrop, Side 21, D.G. & L.S., II, Side 135 ff. og Nyrop, Danske Haandværkerlavs Segl, Kbhvn. 1897 (Særtryk), Side 35.

TRELLEBORG

Sankt Johannes', mod Højre vendte, skæggede og langhaarede Profilhoved, anbragt i en med et højt, kugleprydet Skaft forsynet, bredfodet Skaal¹⁾, staaende paa en som en nedadvendt Pyramide formet, nederst med en Kugle afsluttet Konsol, flankeret af fire, to og to sammenbundne Fialer, de yderste lavest, kronede af henholdsvis fire og tre Smaakugler, de inderste med ubestemmelige Figurer i Toppen, øverst en pyramideformet Baldakin med et i Buer inddelt, kugleprydet Underparti. Til

Højre og til Venstre i Feltet en seksoddet Stjerne og en saadan paa hver Side af Skaalens Skaft.

S' CONVIVII BEATI IOHANNIS IN THRELEBURGH²⁾.

Ca. 1375. Aftryk i sort Lak (**Tavle 2 f**), Rigsarkivets Seglsamling, Skab 5, V; S.f.N.F., II, Side 188, Pl. 14, Fig. 50 (**Tavle 2 g**); Brunius, Side 654; jvfr. Krister Hanell: Äldre sigillstammar, Medd. f. Lunds Universitets hist. Mus., Lund 1935, 8vo, Side 17; Nyrop, Fig. 46.

¹⁾ betragtes af Sjöborg som en Døbefont. ²⁾ W for U.

Evangelisten

HOLBÆK

Sankt Johannes, med en Bog, og den kronede Hellige Jomfru, rækkende en Kugle (Æble) hen mod det paa hendes venstre Arm holdte Christusbarn, begge de to Hovedpersoner staaende, i hver sit Parti af en Dobbeltportal (Altertavle?) med stumpvinklede Gavle over tredelte Buer; herunder en, med løftet venstre Haand, ved en Læsepult staaende venstrevendt Mand mellem to siddende, indadvendte Mænd, den venstre med løftet højre Haand, holdende ? med venstre. Feltet strøet med smaa Kryds og Kors, mellem Portalens Gavle et tredelt Bladornament.¹⁾

S' COMMUNITATIS SANCTI IOHANNIS EWANGELISTE IN HOLBECH.

Ca. 1375. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. D 3149), deponeret 1895 af Kommissionen for Det Arne-magnæanske Legat. Laa løst ved Skraaen, ejet af Sankt Eriks Gildet i Kallehave, se under dette; jvfr. ssts. anførte Skrift af Pappenheim, Side 164 f., og D.G. & L.S., I, Side 56 f. 61 mm, forarbejdet i Bronze. Aftryk i tonet Gibs (**Tavle 2 h**); Nyrop, Fig. 48; Tegning i Langebek's Samling, Fasc. 31. Jvfr. D.S.B. og T., Side 299, Nr. 57.

Løs Seglplade, ufarvet Voks, nyere Aftryk (?), opklæbet paa Karton, fra Arne Magn. Saml., Rigsarkivets Seglsamling, Skab 2, Skuffe 92, Nr. 9.

¹⁾ Stampen er udført paa meget primitiv Maade, Nyrop betragter alle de tre Personer fornedet som Munke (Side 22). Figurerne er saa utydelige, at de faktisk ikke kan beskrives nøjere.

SANKT KNUDS GILDER

AALBORG

Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den mod Livet førte højre, et, med et for Enderne let splidset Kors forsynet, skraat indefter hældende Rigsæble i den oprakte venstre Haand, bærer Krone med tre Palmetter og tre Stene paa Panderingen, har „tovsnoet“, nedhængende Haar, er iført en, med et ringformet Smykke paa højre Side af Halsen ophæftet Overkjortel, en om Livet sammen-snøret Kjortel med ret snævre Ærmer, om hvilke flere ringformede „Paasyninger“, og har let tilspidsede Sko. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, krydsvis afstribet Sæde og to kuglepry-

dede, kannelerede Ben; Fodskammel som Sædet. Til Højre i Feltet en liggende, med Spidserne opadvendt Maane, til Venstre en seksoddet Stjerne.

SIGILLUM CONVIVARUM SANCTI KANUTI IN ALEBURG.

Ca. 1275. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. 5216), købt 1839 paa Auktion efter Biskop Münter, se Museum Münterianum [1836—39], Additamentum 63. 68 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden Øje uden Kam. Aftryk i tonet Gibs (**Tavle 3 a**); Tegning (af Magnus Petersen?) hos Worsaae: Nordiske Oldsager i det kgl. Museum i Kjøbenhavn, 1859, Fig. 546, gentaget i Aarb. f. nord. Oldk. 1885, Side 20, og hos Nyrop, Fig. 11.

FALSTERBO

Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den ind mod Livet førte venstre, et, med et uforholdsmæssig stort Kors — med udvidede Ender? — forsynet, indadhældende lille Rigsæble i den ud- og oprakte højre Haand, bærer Krone med tre Palmetter, hvorimellem to indadbuede Spidser, har lokket Haar, er iført Overkjortel og Kjortel, og har let tilspidsede Sko. Løst skitseret Bænk med Fodskammel. Til Højre i det delvis krydsvis afstribede og med Kugler strøede Felt en Sol, til Venstre en aftagende Maane over en seksoddede Stjerne. Den yderste Omskriftsrandens Zenith viser et lille, tredelt Blad.

SIGILLUM CONVIVARUM SANCTI KALUTI (!)¹⁾ IN VALSTERBODE.

Ca. 1300, Stampen i Statens historiska Museum, Stockholm (Nr. 172), „intill sednare Tider“ opbevaret blandt Falsterbo Kirkes „handlingar“, se Brunius, Side 653. 75 mm, forarbejdet i Bronze, skadet og repareret, paa Bagsiden profileret Kam med firkantet „Hul“. Aftryk i tonet Voks (**Tavle 3 b**); Nyrop, Fig. 18; Ugglas, Nr. 13, her urigtig Læsning: CONVIVII, ligeledes hos Brunius, I. c.

¹⁾ Det tredie, helt fortegnede Bogstav maa nærmest læses som et L.

HOBRO

To paa en Bænk, i udadhældende Stilling siddende, kjortelklædte Mænd med langt, lokket Haar, løftende en stor Lillie¹⁾ — hvorunder en Rose — med henholdsvis venstre og højre oprakte Haand, holdende den modsatte i Siden. Under Bænken en — perspektivisk set — forover skraanende, krydsvis afstribet Fodskammel paa seks smaa Ben, tre og tre, Feltet strøet med seksoddede, større og mindre Stjerner.

SIGILLUM GILDE SANCTI KANUTI HOBRO.

14. Aarhundrede. Stampen i Hobro Museum (Nr. 336), afleveret 1927, funden i en gammel Zinkspand, opfisket i Hobro Vester Fjord ved Udløbet af Onsild Aa. 63 mm, forarbejdet i en Messinglegering, paa Bagsiden opskraanende Kam med Øje i halvbueformet Haandgreb. Aftryk i brunlig Pasta²⁾ (**Tavle 3 c**); Galvano i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. D. 11082).

¹⁾ Jvfr. Aarb. f. nord. Oldk., 1889, Side 91; se Indledningen, Side 13. ²⁾ Velvilligst fremsendt fra Museet.

KOLDING¹⁾

Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den paa Laaret hvilende højre, et, med et Kors med Tværstykker for Enderne (?) forsynet Rigsæble i den lige udefter rakte venstre Haand, bærer Krone med tre utydelige Palmetter, har lokket Haar, er iført en med en rosetformet, paa højre Skulder op hæftet Overkjortel, en vid Kjortel med Ærmer, for Haandleddene kantede med brede, krydsvis afstribede Borter, og har let tilspidsede Sko. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, krydsvis afstribet Sæde, en for Enderne af kannelerede Søjler med Listekapitæler og -baser afsluttet Formæk, inddelt i Trekløver-Arkader, og med en af Omskriftsranden overskaaren Fodskammel, set og afstribet som Sædet.

S' DE CONVIVIO SANCTI KANUTI DE KOLDING.

Ca. 1300. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. DCCCXV), erholdt fra Kolding 1823. 71 mm, forarbejdet i Malm, paa Bagsiden profileret Kam med Øje samt et indgraveret Kors, der angiver Seglets Zenith. Aftryk i tonet Gibs (**Tavle 3 d**); Nyrop, Fig. 13.²⁾

¹⁾ 1393, Convivium „s. Canuti in Kolding“, D.G. & L.S., I, Side 163 f. ²⁾ Se det af Kolding By i Slutningen af det 13. Aarh. benyttede Segl, D.S.S., Side 26 f, Tavle 7 a; jvfr. Georg Bruun og Niels Jacobsen: Kolding Bys Segl og Vaaben, Kolding 1938, 8vo, Side 7.

LAHOLM¹⁾

Kongen, siddende. Holder et langt, øverst med et utydeligt Ornament (Lillie?) prydet Scepter i den ind mod Livet førte højre, et, med et af rette Linier dannet Kors forsynet Rigsæble i den ud- og let oprakte venstre Haand, bærer Krone med tre frontale²⁾ Palmetter paa lange Stilke og perlesmykket Pandering, har stort Skæg, og er iført en lang, vid, med et utydeligt Spænde foran Brystet sammenholdt Overkjortel og foldet Kjortel. Perspektivisk tegnet Bænk med lavt, kanneleret Ryglæn og med Endestykker, hvis Toppe er afrundet indskaarne. Sytten firbladede Blomster følger Omskriftsranden, inde i Feltet, ti paa højre og syv paa venstre Side.

*figillum convivii (eller arum) sancti kanuti
requis et martiris in lauholm.*

Ca. 1425. „Galvanoplastisk Negativ“ (?) i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. D. 3816), 65 mm, fremstillet

„med originalt Segl“ som Grundlag. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 3 e), tidligere udført sammesteds, nu i Södra Hallands Hembygds- och Fornminnesförening's Samlinger (Akkvisitions-Nr. 1512), ved disses Intendent, Redaktør Axel Ejwertz, Laholm, velvilligst udlaant, idet det ikke for Tiden har været muligt at fremskaffe Negativen i Museet; jvfr. Nyrop, Fig. 21, gentaget her, Side 36. — I en Skrivelse af 27. Juli 1946 til Nationalmuseet udtaler Redaktør Ejwertz iøvrigt følgende:

„Litteratören H. F. Löhr, som var känd i orten som uppköpare av antikviteter, fick en dag besök av en lantbrukare i Nyby, beläget på stadens markområde, vilken visade honom ett föremål, om vilket han saknade all kunskap. Hr. Löhr var inte mycket klokare än bonden, men begrep likväl, att föremålet icke saknade intresse och erbjöd bonden en femma (d.v.s. 5 kronor) för detsamma, vilket erbjödande denne accepterade. Löhr sände därefter genast föremålet till Rigmuseet i Köpenhamn med förfrågan, om museet hade intresse för detsamma och vad det i så fall ville betala. Museet svarade, at det ville betala 100 kr. för föremålet, vilket Löhr gick med på. Först sedan köpet sålunda avslutats, fick Löhr veta, att föremålet var stampen till Knutsgillets i Laholm sigill.

Mot bakgrunden av dessa fakta har man svårt för att tro, att en på galvanisk väg gjord förfalskning av stampen kan föreligga. Det kunde inte löna sig för bonden att låta verkställa en sådan, då han endast fick 5 kr. för sitt fynd. Och då man vet, att Löhr icke kände stampens vare sig art eller karaktär utan genast sände den till Rigmuseet, har man icke ringaste grund att misstänka Löhr för att dessförinnan ha låtit anskaffa en kopia av stampen. Föreligger verkligen en förfalskning av stampen, måste sålunda denna ha verkställts på Rigmuseet. Och det är väl fullständigt uteslutet! En annan sak, som talar för att stampen var äkta, är den omständigheten, att den, då Rigmuseet mottog densamma, var „endel medtaget af Ir“, vilket tyder på att den under rätt lång tid förvarats eller varit till finnas på fuktigt ställe (förmodligen i jorden).“

Skrivelsen, af hvilken en Kopi er meddelt Udgiveren, med Tilladelse til Offentliggørelse, slutter med Bemærkning om, at Intendenten for Landskrona Museum, fil. kand. Harald Nilsson, i sin Tid har gjort indgaaende Undersøgelser angaaende Stampen.

¹⁾ se Landskrone. ²⁾ D.S., Side 137 og 147.

LANDSKRONE¹⁾

Kongen, siddende, Holder et langt, øverst med et utydeligt Ornament prydet Scepter i den ind mod Livet førte højre, et, med et stort, ret Kors-

forsynet Rigsæble i den ud- og opadrakte venstre Haand, bærer Krone med tre frontale Palmetter og med perlebesat Pandering, har let lokket Haar og langt, bølgende Skæg, samt er iført en sid, til Jorden gaaende Overkjortel og en med Knapper fortil udstyret Kjortel. Perspektivisk tegnet Bænk med Endestykker, hvis Toppe er afrundet indskaarne. Feltet strøet med elleve smaa Kroner²⁾ med tre Palmetter.

figillum (!) fraternitatis sancti fanuti³⁾
landeskrone in siania

Ca. 1425. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. 10390), indkom 1848 fra Det kgl. Kunstmuseum (BBc 14), se M. Mackeprang: Kunstkamrets absaloniske Sager, Aarb. f. nord. Oldk., 1921, Side 147 ff., navnlig Side 162 og 164 f. 73 mm, forarbejdet i Malm, paa Bagsiden stærkt profileret Haandgreb med Øje. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 4 a); Nyrop, Fig. 20; Tegning i Langebek's Samling, Fasc. 31, efter Aftryk af Segl paa nedennævnte Brev; Brunius, Side 653.

1516, 17. Nov., Papir (løst) over Voks, „Hanse“, Regal I, 30, III c, Zettelkasse Nr. IV (Stadtarchiv Rostock⁴⁾).

¹⁾ se Laholm. ²⁾ I Stadens ældste Segl ses en Krone, D.S.S., Tavle 26 c og d. ³⁾ *iv for ii.* ⁴⁾ Jvfr. Wilhelm Stieda: Lübeck, Rostock und Landskrona, Hansische Geschichtsblätter, Jahrgang 1889, pag. 218.

LUND

Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den ind mod Brystet førte højre Haand (venstre Side af Seglet er afbrækket), bærer Krone med tre Palmetter, hvorimellem to høje, kuglebesatte Spidser, har buklet Haar, og er iført en, i Halsen af et utydeligt, ringformet Spænde sammenholdt, utydelig markeret Overkjortel samt en, fortil med et, som et Møllehjul formet Spænde prydet, summarisk tegnet Kjortel. Bænk med lavt, rosetprydet Ryglæn?, for Enderne udstyret med udadseende Dyrehoveder, og med en af en Liste afsluttet Forsmæk, inddelt i rundbuede Arkader. Til Højre i Feltet en liggende, med Spidserne opadvendt Maane, der som Pendant maa have haft en Stjerne.

— — [KA]NUTI LUNDI[S].

Ca. 1250. Løst Segl, Brudstykke, grønt Voks i ufarvet, Rest af Pergamentsrem, ca. 85 mm (Tavle 4 b), Rigsarkivets Seglsamling, Skab 2, Skuffe 92, Nr. 10; Nyrop, Fig. 15¹⁾.

¹⁾ Et Signet med cirkulær Flade paa 30 mm og Omskriften: SIGILLUM CONVIVII S. CANUTI LUNDENSIS turde være stukket i sen Tid, se Afbildning hos Nyrop, Fig. 24; det har tjent som Forbillede for det der-værende Gildes nu benyttede, endnu senere Signet.

LYKKESHOLM¹⁾

Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den indefter førte højre, et, med Kors forsynet Rigsæble i den op- og udadrakte venstre Haand, bærer Krone med tre Palmetter, har stærkt buklet Haar, og er iført Overkjortel og en om Livet med et smalt Bælte indsnævret Kjortel. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, paa de bagerste Vinkler med smaa Kugler besat Sæde, Ben, med pyramideformede Fødder under flade Kugler og lignende Afslutning foroven, samt med Fodskammel.

SIGILLUM CONVIVII SA[N]CTI KANUTI IN LØKKØSHOLM²⁾.

Ca. 1300—50. Aftryk af Stampen — ca. 65 mm — paa en i 1570 støbt Klokke, der hang i Sonnerup Kirke, Voldborg Herred, og som omstøbtes i 1905 af De Smith'ske Jernstøberier i Aalborg; dersteds udskaaret Stykke af Klokken nu i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. D. 5877), Fotografi heraf (Tavle 4 c). Et seks Gange gentaget Aftryk ses paa en i 1576 støbt Klokke i Vejby Kirke, Holbo Herred.

¹⁾ Se William Christensen: Dansk Statsforvaltning i det 15. Aarh., Side 207. ²⁾ Löffler læser her, men utvivlsomt ganske urigtigt, Lekkesholm; andre Læsninger — anførte i Nationalmuseets Inventar — har ingen Interesse, Nyrop (Side 12) taler — med Reservation — om Serresholm.

LÆSØ

Kongen, siddende. Holder en, øverst paa Rammen med en korsprydte (?) Kugle belagt rund Genstand (Ostensorium)¹⁾, hvorpaa et staaende venstrevendt Guds Lam med en lodret Stang med Fane i andet Plan²⁾, foran Brystet med højre, et Lilliescepter i den ind over Livet førte venstre Haand, bærer Krone med tre Palmetter, har langt, stærkt lokket Haar, er iført en blot let markeret Overkjortel, meget folderig Kjortel med snævre Ærmer, og har spidse Sko. Skødesløst tegnet Bænk med en af utydelige Søjler afsluttet Forsmæk og med bred — perspektivisk set — forover skraa-

nende, krydsvis afstribet Fodskammel. Feltet paa højre Side vandret og skraat fra Højre afstribet, med smaa Kugler paa Skæringspunkterne og fem-bladede Blomster i Mellemmrummene, paa venstre Side nærmest lod- og vandret afstribet, med lignende Kugler samt her, og nederst i Feltet, med smaa Kryds eller Kors mellem Linierne.

SIGILLUM SANCTI KANUTI DE LESHØ.

Ca. 1350. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. D. 2912), købt 1894 af Øens Sogneforstanderskab. 54 mm, forarbejdet i Bronze, Øje paa Bagsiden. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 4 d); Nyrop, Fig. 17.³⁾

¹⁾ Se Johannes Gildet i Snesere. ²⁾ Kan kun skelnes under meget stærk Lup. ³⁾ Pontoppidan fortæller, at Dronning Margrethe efter gammel Tradition skal „have begavet Lessøe med et stort Lands-Seigl, hvilket Indbyggerne endnu forvare som en Helligdom og bruge i alle betydelige Tilfælde“. Idet nærværende Segl gengives i Kobberstik, meddeles yderligere dets Omskrift, „hvoraf man slutter, at St. Knud har været dette Lands Patron og Skyts Helgen, og at Lessøe kanske længe før Dronning Margrethes Tid kan have haft dette Seigl“, se Danske Atlas IV, Side 714 f., jvfr. D.S.B. og T., Side 299 Nr. 61.

MALMØ¹⁾

Kongen, siddende. Trykker et Lilliescepter ind mod Livet med den højre Haand, omvunden med Dragtens Stof²⁾, og holder et, med et lille Kors med indadbuede Arme forsynet Rigsæble i den opstrakte venstre, bærer Krone med tre lillieformede Palmetter, hvorimellem to smaa, kuglebesatte Spidser, har lokket Haar, er iført en, til Højre paa Brystet med et lille, rundt Spænde sammenholdt Overkjortel, en forneden og ved Haandleddene med krydsvis afstribede Borter kantet Kjortel, og har spidse Sko. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, krydsvis afstribet Sæde, paa Bagkanten besat med seks, skraat udefter gaaende, korte, kugleprydede Stilke, tre paa hver Side, med lige, kannelerede Støtter, forsynede med korte Tværstykker og Skraastivere, samt med Fodskammel, set og afstribet som Sædet³⁾. Til Højre i Feltet en liggende, med Spidserne opadvendt Maane, til Venstre en seksoddet Stjerne.

S' CONVIVII SANCTI KANUTI DE MALMØHE.

Ca. 1300. Tuschtegning i Langebek's Samling, Fasc. 31, 82 mm (Tavle 5 a), efter Segl under Dokument fra

1516. Utvivlsomt identisk med Aftryk af den „større“, i Malm forarbejdede Stampe, se St.K.G. i M., hvor afbildet, pag. 90 C; Nyrop, Fig. 25; S.f.N.F., II, Side 119, Pl. 55, Fig. 203; Brunius, Side 652.⁴⁾ Se D.G. & L.S., Side 81 og 100.

¹⁾ 1256, 7. Sept., Convivium „sancti Canuti Ringstadiensis“, D.G. & L.S., I, Side 33 ff., ca. 1300, Convivium „sancti Canuti regis“, ssts., Side 67 ff. ²⁾ Tegningen er her ret uforstaaelig. ³⁾ Se Ystad. ⁴⁾ Et Signet med cirkulær Flade paa 34 mm og Omskriften: SIGILLUM CONVIVII SANCTI CANUTI MALMOGENSIS turde være stukket i sen Tid, se Nyrop, Fig. 23 efter Stik i St.K.G. i M., pag. 90 D.

NYBORG

Utydeligt Billede af Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i højre, en ubestemmelig Figur — Rigsæble eller helligt Kar? — i den oprakte venstre Haand og bærer Krone med tre Palmetter. Bænk med to Støtter.

SIGILLUM CONVIVII SANCTI [KA]NUTI DE NYBUR[G]H.

Ca. 1300—50. Aftryk af Stampen — ca. 70 mm — paa Kirkeklokker i Allerup Kirke, Aasum Herred, og Stenstrup Kirke, Sunds Herred, støbte 1504. Afstøbning fra sidstnævnte Sted i Gibs med Staniolovertræk (**Tavle 5 b**), Nationalmuseet; se F. Uldall: Danmarks middelalderlige Kirkeklokker, Kbhvn. 1906, 4to, Side 217 f., Fig. 270; Nyrop, Fig. 30.

ODENSE¹⁾

I. Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den hen over Knæet førte højre, et rundt, øverst med en Kugle lukket helligt Kar med den foran Brystet skraat oprakte venstre Haand, bærer Krone med tre kuglebesatte Spidser og perleprydet Pandering, har nærmest glat, nedhængende Haar, skilt midt i Panden, og kruset Skæg, er iført en, øverst fortil med et rundt Smykke sammenholdt Overkjortel, en, med en skraat fra Venstre afstribet Bort forneden kantet, folderig Kjortel med ligeledes kantede, for Haandleddene indsnævrede Ærmer, paa Overarmene visende brede, krydsvis afstribede Ringe (Broderier?), stærkt foldet Underkjortel, og har spidse Sko. Bænk²⁾ med foroven i Løvehoveder endende Støtter, forneden dannede som Løve- eller Ørnefødder.

SIGILLUM CONVIVARUM OTHENSIUM SANCTI KANUTI DE RINGS (fortsat i Feltet) TAD.

Ca. 1250³⁾. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. 5215), købt 1839 paa Auktion efter Biskop Münter, se Museum Münterianum [1836—39], Additamentum 62. 69 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden opskraanende Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (**Tavle 5 c**); Tegning (af Magnus Petersen?) hos Worsaae: Nordiske Oldsager i det kgl. Museum i Kjøbenhavn, 1859, Fig. 547, gentaget i Aarb. f. nord. Oldk. 1885, Side 21, og hos Nyrop, Fig. 5.

¹⁾ Ca. 1245, paa Omslaget „Statutum convivii beati Canuti regis et martiris“, D.G. & L.S., I, Side 18 ff., jvfr. Indholdsfortegnelse over en Skraa, ca. 1300, „Convivium sancti Canuti regis“, ssts., Side 82 ff. ²⁾ Nærmest at opfatte som afledet af Klapstolen, se D.S., Side 144 f. ³⁾ Aarb. f. nord. Oldk. 1885, Side 21 og 25; jvfr. D.G. & L.S., I, Side 31 og 86.

II.¹⁾ Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den paa Laaret hvilende højre, et, med Kors forsynet Rigsæble i den op- og udefter strakte venstre Haand, bærer Krone med tre Palmetter, har lokket Haar, er iført en, øverst fortil med en Knap sammenholdt Overkjortel, folderig Kjortel uden — eller med korte, ikke synlige — Ærmer, og har let tilspidsede Sko. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, med Buer og Firpas ornamenteret Sæde, bag hvilket seks opover Bagkanten fremstigende Stjerner, tre paa hver Side, og ned- og indad skraanende Sidevange²⁾.

SIGILLUM DE CONVIVIO SANCTI KANUTI DE OTHENSIA.

Ca. 1300. Afbildning i Westphalen: Monumenta Cimbrica, III, 1743, Tavle IV, ad pag. 559, Nr. 33, 76 mm (**Tavle 5 d**); Nyrop, Fig. 6.

¹⁾ Se Indledningen og Aarb. f. nord. Oldk., 1885, Side 30. ²⁾ In typo sigilli adumbratur Canutus rex, corona ornatus et inter stellulas sedens, toga indutus, dextra manu tenens globum cum cruce imposita, sinistra sceptrum, in cujus apice floslili appareret, addita inscriptione: Sigillum de convivio s. Kanuti in (!) Othensia, D.G. & L.S., I, Side 86, Indholdsfortegnelse for en Skraa for St. Knuds Gildet i Odense, ca. 1300.

RANDERS

Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den udadrakte højre, et, over den lave Fod indadbuget, tykmavet og med kugle- og korssmykket, paa Mid-

ten indsnævret Laag lukket, helligt Kar i den oprakte venstre Haand, bærer Krone med tre lillieformede Palmetter, har lokket Haar, er iført en, omtrent midtvejs øverst paa Brystet med et rosetformet Spænde sammenholdt Overkjortel, Kjortel¹⁾ med af krydsvis afstribede, brede Borter kantede Ærmer samt skraat fra Højre afstribet Halslinning, ikke synlig Underkjortel med synlige snævre Ærmer, det venstre tydeligt kantet med en lille Manchet, det højre med en smal Bort (!), en Slags lange „Benklæder“ (!), paa venstre Ben visende et bredt, skraat fra Venstre gaaende, zigzagstribet Baand, og har spidse Sko. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, krydsvis afstribet Sæde med en inderst paa hver Side med en Kugle, øverst bærende en toledet Spids, yderst med en fladtrykt Kugle, paa Stilk og med spyd-bladformet Spids foroven, besat Bagkant, en af kugleprydede lige Støtter med Skraastivere afsluttet, skraat fra Højre afstribet, Forsmæk og forinden afrundet Fodskammel, set og afstribet som Sædet. Feltet paa begge Sider udfyldt af en Ranke, bærende Blade og Stjerner; en lignende kort Ranke til Venstre for Hovedet.

SIGILLUM CONVIVII SANCTI²⁾
KANUTI DE RANDRUS³⁾.

Ca. 1300. Gengivet i Frederik V.s Atlas XXXV, Nr. 79, 77 mm, Det kgl. Bibliothek (Tavle 5 e); Nyrop, Fig. 28.

¹⁾ Det kan neppe afgøres, om nogle vertikale Striber skal opfattes som Folder, skødesløst udførte af Tegneren. ²⁾ Andet og tredie Bogstav mislykkede for Stempel-skæreren — eller Tegneren. ³⁾ Maaske Suspension for Randrusia.

REVAL

Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den ind over Livet førte højre, et, med et Kors med indadbuede Arme — de tre øverste hver omsat af tre, paa Linie stillede Kugler — forsynet, noget indadhældende Rigsæble i den udstrakte venstre Haand, bærer Krone med syv kuglebesatte, lave Spidser og en med en seksoddede Stjerne og et Kryds udsmykket, meget bred Pandering, har stærkt lokket Haar med Pandelokker, er iført en, med et rundt Spænde midt under Halsen sammenholdt Overkjortel, folderig Kjortel med smalt, af Lidser kantet Bælte, og har utydeligt tegnede Sko. En af et folderigt Tæppe næsten ganske skjult Bænk,

hvis Støtter øverst ender i Leopardhoveder, idet den højre Støttes, som Ørnefod formede Fod skimtes forinden; perspektivisk set, forover skraanende, glat Fodskammel.

SIGILLUM CONFRATERNITATIS
SANTI (!) KANUTI DE REVALLA.

Ca. 1325. 63 mm, Nyrop, Fig. 32 (Tavle 6 a).

RIBE

Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den ind mod Livet bøjede højre, et, med et Kors med indadbuede Arme forsynet Rigsæble i den ud- og opadrakte venstre Haand, bærer Krone med tre lillieformede Palmetter og forziret Pandering, har lokket Haar, er iført en lang, midt under Halsen med en Knap hæftet Overkjortel, en om Livet sammensnøret Kjortel uden — eller med korte, ikke synlige — Ærmer, vistnok folderig Underkjortel, og har afrundede (?) Sko. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, ornamenteret Sæde og indadbuget, ligeledes ornamentalt behandlet Forsmæk, foran hvilken en Fodpude. Til Højre i Feltet en aftagende Maane, til Venstre en seksoddede Stjerne.

SIGILLUM DE CONVIVIO SANCTI
KANUTI DE RIPA.

Ca. 1300. Kobberstukken Gengivelse i P. Terpager: Ripæ Cimbricæ, 1736, Side 431, 76 mm (Tavle 6 b); Nyrop, Fig. 29.

RINGSTED?

se ukendt Sted, efter Ystad.

SLAGELSE

Kongen, siddende. Holder et indadhældende Lilliescepter i den skraat ud- og nedadstrakte højre, et, med et ubestemmeligt Kors forsynet, ligeledes indadhældende Rigsæble i den oprakte venstre Haand, bærer Krone med tre pyramideformede Spidser, har lokket Haar, er iført en, øverst paa højre Side af Brystet med et firbladet Spænde hæftet Overkjortel og en om Livet sammensnøret Kjortel med snævre Ærmer, uden at nærmere Detailler tør angives, og har bredsnudede Sko. Bænk med —

perspektivisk at betragte — forover skraanende Sæde, skraat indefter gaaende, kugleprydede, spinkle Støtter og perspektivisk, krydsvis afstribet Fodskammel. Nederst til Højre i det med Kugler strøede Felt en liggende, med Spidserne opadvendt Maane, til Venstre en seksoddet Stjerne.

SIGILLUM CONVIVII SANCTI KANUTI DE SLAVLOSIA.

Ca. 1325. Tuschtegning i Langebek's Samling, Fasc. 31, 73 mm (Tavle 6 c); Ny kgl. Saml. 4to, 841 b; Nyrop, Fig. 26.

STEGE¹⁾

Kongen siddende. Holder et let udefter bøjet Lilliescepter i den paa Laaret hvilende højre, en, med et Kors med indadbuede Arme — den øverste og den nederste med en lille, kort Stav for Enden — forsynet, foroven afrundet cylindrisk Genstand — at opfatte som misforstaaet Rigsæble²⁾ — i den lige udefter rakte venstre Haand, bærer Krone med tre, ubehjælpsomt tegnede Palmetter, hvorimellem to Spidser, har lokket Haar, er iført en, paa højre Skulder af et rundt Spænde sammenholdt Overkjortel, Kjortel med folderige Ærmer, og har spidse Sko. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, krydsvis afstribet, paa Bagvinklerne med skraat udadhældende, klokkeformede Figurer besat Sæde, lige, spinkle Støtter og Fodskammel, set og afstribet som Sædet. Til højre i Feltet en straatstillet, aftagende Maane, noget lavere til Venstre en seksoddet Stjerne.

S' DE CONVIVIO SANCTI (!) KANUTI DE STECHEBURG.

Ca. 1325. Tuschtegning i Langebek's Samling, Fasc. 31 (Tavle 6 d), efter et af Kongelig Raad [Otto] Sperling laant „sigillum æreum, cuius diameter tantus erat“, hvorpaa en Streg angiver ca. 77 mm, idet Tegningen selv dog kun maaler 75 mm; Nyrop, Fig. 27. Blandt Det kgl. danske Selskabs Sigiller fandtes „St. Knuds Gildes Seigl af Stegeborg paa Møen, i hvidt Vox, med Omskrift: — — —, foræret af Hr. Etatz Raad Gram“, se D.S.B. og T., Side 299, Nr. 60.

Løst Segl, Brudstykke, kun Pladen, affalden af Klumpen, brunt Voks (Tavle 6 e), muligvis kun Aftryk fra nyere Tid, Rigsarkivets Seglsamling, Skab 2, Skuffe 92, Nr. 11.

¹⁾ Med Hensyn til Hypotesen, at det her drejer sig om Ståkeborg i Östergötland se Nyrop, Side 11 (med Citater). ²⁾ I den ved Tegningen lagte latinske Beskrivelse staar udtrykkelig, at Kongen med venstre Haand holder „globum cum cruce“.

STOREHEDDINGE¹⁾

Segl ikke opsporet. I Langebek's Samling, Fasc. 31, henligger et Blad med følgende Notat, foretaget med fremmed Haand: Appendet sigillum. S' confraternitatis Sancti Kanuti de Heddinge Makle. Interius in sigillo rex, solio insidet, capite coronam, dextra sceptrum, sinistra globum cum cruce gestans, ad cuius dextrum latus luna corniculata, ad sinistrum vero sol radians visuntur.

¹⁾ Ca. 1256, Convivium „Sancti Canuti Ringstadiensis“, D.G. & L.S., I, Side 44 ff.

SØBORG

Blandt de af Ole Worm ejede Seglstamper¹⁾ beskrives den først omtalte — af Kobber — saaledes: Grandius in circumferentiâ pedem habet, in Diametro uncias tres²⁾, effigiem S. Canuti solio insidentis, dextrâ globum, sinistrâ sceptrum, in cuius apice flos Lillii, tenentis, undique stellulis cinctam exhibet. In circumferentiâ has literas, more veterum exaratas, ostentat:

SIGILLUM CONVIVII SANCTI CANUTI DE SIOBURG.

¹⁾ Se Sankt Gertruds Gildet i „Siogwart“, Side 20.
²⁾ Tre Tommer = ca. 78 mm.

TOMMERUP I SKAANE¹⁾

Kongen, siddende. Holder et, med et — paa en lille Kugle staaende — Kors med indadbuede Arme forsynet Rigsæble i den lige udefter strakte højre, et Lilliescepter i den ind mod Livet bøjede venstre Haand, bærer Krone med tre Palmetter, har ringlet Haar, er iført en, forrest paa Brystet af et ringformet Spænde sammenholdt Overkjortel, en om Livet indsnævret Kjortel med halvlange, vide, af Borter kantede Ærmer, idet Underkjortelens snævre Ærmer synes, og har bredsnudede Sko. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, krydsvis afstribet Sæde, øverst og nederst liste- og kugleprydede, henholdsvis fra Højre og fra Venstre snoede Søjler og en paa, af Omskriften afskaa-

ret Murværk lagt, let perspektivisk Fodskammel. Øverst til Højre i Feltet en syvoddet Stjerne, til Venstre en aftagende Maane.

SIGILLUM CONVIVII SANCTI²⁾
KANUTI³⁾ IN TUMATHORP.

Ca. 1275. Stampen ejes af Knutsgillet i Lund. 69 mm, forarbejdet i Kobber, paa Bagsiden — der viser Indskriften: 15 LOD — opskraanende Kam med Øje.⁴⁾ Aftryk i tonet Gibs (Tavle 7 a); S. f. N.F., II, Side 188 f, Pl. 46, Fig. 152; Brunius: Side 652 f; Nyrop, Fig. 12.

¹⁾ Nu Tomarp. ²⁾ og ³⁾ Stempelskæreren har først udført et andet Slutningsbogstav i disse to Ord. ⁴⁾ Velvillig Meddelelse fra Professor, fil. dr. Lauritz Weibull, Lund; jvfr. Samlinger till Skånes historia 1868—69, Side 148.

VISBY¹⁾

Kongen, siddende. Trykker et Lilliescepter ind mod Livet med den højre og holder et, med et Kors med udvidede Ender forsynet Rigsæble i den udefter rakte venstre Haand, bærer Krone med tre lillieformede Palmetter, har lokket Haar, er iført en folderig Overkjortel og Kjortel med vide Ærmer, uden at noget nærmere tør siges om Dragten, og har spidse Sko. En af et, med skraa Striber i begge Retninger og Smaakugler broderet, folderigt Tæppe næsten ganske skjult Bænk med Støtter, øverst endende i, kun halvt en face drejede Leopardhoveder, nederst i Ørnefødder, to paa hver Side, og — perspektivisk set — forover skraanende Fodskammel. Feltet indrammet af et Mangepas med lilliebesatte Spidser; bladbærende Ranker ved Bænkens Sider.

S' TEUTHUNICORUM (I) IN WISBI DE
GUILDA SANCTI KANUTI.

Ca. 1325²⁾. Stampen tilhører Visby Högre Allmänna Läroverk's Samlinger, deponeret i Gotlands Fornsal, Visby (Depositioner C. 1329). 63 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden svagt opskraanende, for Enden afslaaet Kam. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 7 b); G.S., Tab. III, 1; Nyrop, Fig. 31.

¹⁾ Ca. 1177, D.G. & L.S., I, Side 3 f. ²⁾ Aarb. f. nord. Oldk., 1885, Side 24.

VORDINGBORG

Kongen, siddende. Holder et Lilliescepter i den ind foran Livet førte højre, et, med et Kors med indadbuede Arme forsynet Rigsæble i den ud- og

opadrakte venstre Haand, bærer Krone med tre Palmetter, hvorimellem to smaa Spidser, har lokket Haar, er iført en summarisk tegnet Dragt — Overkjortel og Kjortel — og har smalle Sko. En af en Pude delvis dækket Bænk med lavt Ryglæn(?)¹⁾, en af kanelerede Søjler afsluttet Forsmæk, indelt i rundbuede Arkader, hvorover en med Firpasfigurer udsmykket Liste, for Enderne udgaaende i cirkelformet indadbuede, i tredelte Blade udløbende Stængler, og med, forover skraanende (?), Fodskammel, udfyldt med en Række Figurer som Listens. Til Højre i Feltet en liggende, med Spidserne opadvendt Maane, til Venstre en seksoddet Stjerne.

S' CONVIVII SANCTI KANUTI IN
WERDHINBURC S[E]JLANDIE.

Ca. 1300. Nyere Aftryk i brunt Voks, 85 mm (Tavle 7 c), Rigsarkivets Seglsamling, Skab 2, Skuffe 93, Nr. 15; Nyrop, Fig. 19.

¹⁾ Perspektivet urigtigt.

(YSTAD)

Kongen, siddende. Trykker et Lilliescepter ind mod Livet med højre Underarm og holder et, med et ganske lille, ubestemmeligt Kors forsynet Rigsæble med den let udefter og højt oprakte venstre Haand, bærer Krone med tre Palmetter, hvorimellem to Kugler paa lave Spidser, har „tovsnoet“ Haar, og er iført en, med et rundt Spænde foran paa Brystet sammenholdt Overkjortel samt Kjortel med lidsekantede, snævre Ærmer, uden at nærmere Detailler tør fremsættes angaaende Dragten. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, henholdsvis paa højre og paa venstre Side skraat indefter afstribet Sæde, paa Bagkanten besat med seks Kugler, tre og tre, lige og spinkle, med Skraastivere og korte Tværstykker forsynede Støtter og med bred, skraat fra Højre afstribet Fodskammel, set som Sædet. Til Højre i Feltet en liggende, med Spidserne opadvendt Maane, til Venstre en seksoddet Stjerne.

S' CONVIVII SANCTI KANUTI DE
YSTEDE.

Stampen maa betragtes som en slet udført Kopi af en middelalderlig Stampe. Opbevares i Stadens Fornminnesforenings Samling. 63 mm, forarbejdet i Malm, glat Bagside. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 7 d)¹⁾; Nyrop, Fig. 16²⁾.

¹⁾ Fotografi udført i Riksarkivet, Stockholm. ²⁾ Et mindre Signet med cirkulær Flade paa 35 mm og med spidst opløbende Haandgreb findes ligeledes i Fornminnesföreningens Samling. Samme Fremstilling (*Table 10 f*); Omskrift: SIGILLUM CONVIVII SANCTI CANUTI EVSTET; jvfr. D.S.S., Side 57, Spalte 2; Nyrop, Fig. 22. Omskriftens Ortografi viser, at denne lille Stampe maa være udført senere end den middelalderlige, der har tjent som Forlæg for den her gengivne Kopi. Se ogsaa Erik Wiberg: Sankt Knuts gille i Ystad, Ystad 1937, 8vo.

IKKE STEDFÆSTEDE GILDER

I.¹⁾ Kongen siddende. Holder et Lilliescepter i den stærkt bøjede, ind foran Livet førte højre, et, med et for Enderne udvidet Kors forsynet Rigsæble i den oprakte venstre Haand, bærer Krone med tre Palmetter, har lokket Haar, er iført en, øverst lidt til Højre med et firpasformet, stort Smykke sammenholdt Overkjortel, en om Livet indsnævret Kjortel med ret trange Ærmer, og har spidse Sko. Bænk med — perspektivisk set — forover skraanende, krydsvis afstribet, paa de bagerste Vinkler med Kugler besat Sæde, lige, profilerede Ben med Skraastivere samt flade Kugler, øverst, nederst og paa Midten, og med Fodskammel, set og afstribet som Sædet. Til Højre i Feltet en liggende, med Spidserne opadvendt Maane, til Venstre en seksoddet Stjerne.

SIGILLUM CONVIVII SANCTI KANUTI RINGSTADENSIS²⁾.

Ca. 1275. Bronzeret Gibsaftryk, 73 mm. (*Table 7 e*), Rigsarkivets Seglsamling, Skab 2, Skuffe 93, Nr. 11 og 12; Nyrop, Fig. 9. Blandt Det kgl. danske Selskabs Sigiller fandtes Aftryk i Lak „af Originalen i Metai, som Hans Excel. Hr. Geheime Raad Tott eier“ og sammesteds „Et andet S. Canuti Ringstadensis Gildes Segl med nogen Forandring, aftrykt i Gibs, med samme Inscription. Foræret af Secreterer Mørch«, D.S.B. og T., Side 298, Nr. 55 og 56.

¹⁾—²⁾ ? 1231, D.G. & L.S., I, Side 17 f. Se Indledning, Side 15 f. Slutningsordet Ringstadensis kan lige saa vel henføres til convivii som til Helgennavnet; i det sidste Tilfælde angiver Omskriften selvsagt ikke det Sted, hvor Gildet havde sit Sæde.

II, se I. Kongen siddende. Holder et, øverst med en Række, i Halvbue stillede bittesmaa Kugler, hvorover i Vifteform opstaar kuglebesatte Stilke, udstyret Scepter i den noget ind over Livet bøjede højre, et, med et lige Kors forsynet Rigsæble i den ogsaa indefter strakte venstre Haand, bærer Krone med tre frontale Palmetter¹⁾, hvorimellem to kuglebesatte Spidser, har ringlet Haar og ret kort Skæg, er iført en, med et fembladet Spænde foran paa Brystet sammenholdt lang Overkjortel med tilknappet Krave, foldet, om Livet indsnævret Kjortel, og har korte, let tilspidsede Støvler. Et af to udadgaaende, tagdækkede²⁾ og listeprydede Fialer flankeret Højsæde med Fodskammel, paa Forkanten smykket med smaa Kryds. Rankesmykket Omskriftsbaand, paabegyndt og endt inde i Feltet, hvori øverst til Højre en liggende, med Spidserne opadvendt Maane, til Venstre en seksoddet Stjerne.

SIGILLUM CONVIVII SANCTI KANUTI RINGSTADENSIS.

Ca. 1400. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. MCCCLIII), skænket 1825 af Holzförster, Kaptajn [Hans] Rømer paa Bornholm, „funden der paa Øen ved Pløjning“³⁾. 78 mm, forarbejdet i Bronze, glat Bagside. Aftryk i tonet Gibs (*Table 8 a*); Tegning af Magnus Petersen hos Worsaae: Nordiske Oldsager i det kgl. Museum i Kjøbenhavn, 1859, Fig. 619, gentaget i Aarb. f. nord. Oldk., 1885, Side 19, og af Nyrop, Fig. 10.

¹⁾ Jvfr. D.S., Side 137 og 147. ²⁾ Taget paa den venstre Fial urigtigt graveret. ³⁾ Henry Petersen kalder simpelthen denne Stampe for „det bornholmske Knudsgildes“, se Aarb. f. nord. Oldk. 1885, Side 29.

SANKT LAURENTIUS GILDE

VISBY

I. Den i Kjortel klædte, kronragede og gloriesmykkede Sankt Laurentius, staaende paa en lille Skammel, holdende en nedadvendt Rist i den udefter rakte venstre Haand og førende den højre hen foran Livet.

S' GILDE SANCTI¹⁾ LAURENTCIU (!) IN VISBY.

Ca. 1300. Kobberstukken Gengivelse i G.S., Tab. III, 5, spidsovalt Segl, 43 mm højt, 62 mm bredt (*Table 8 b*). Wallin bemærker følgende: „At nermare ytra min mening, så lär det mindre (o: dette) hafwa warit långt

ældre, och den tiden i bruk, då Gildet ännu låg i lindan och bröts med sin fattigdom. Men sedan det wext vp och tagit til i styrko och rikedom, behöfdes Stempel och betre kläder. Då casserades det gamla såsom mindre tienliget, och lades ad acta“. Den kobberstukne Gengivelse lader sig meget vanskeligt datere. Paa Forhaand vil man vistnok være tilbøjelig til at betragte det følgende Segl som ældst. Med Hensyn til Alder kan der iøvrigt neppe være større Forskel.

¹⁾ Bogstavet T, i mindre Størrelse, anbragt under Risten.

II. Den i snæver Kjortel og Underkjortel klædte, kronragede og gloriesmykkede Helgen, staaende

paa en lille Skammel, holdende en nedadvendt Rist med den løftede højre, en Bog (?) med den op mod Brystet førte venstre Haand.

S' FRATRUM DE CONVIVIO SANCTI LAURENCII.

Ca. 1300. Stampen tilhører Visby Högre Allmänna Läroverk's Samlinger, deponeret i Gotlands Fornsal, Visby (Depositioner C. 1330). Spidsoval, 62 mm bred, 90 mm høj, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden opskraanende Kam med Øje i halvbueformet Haandgreb. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 8 c); G.S., Tab. III, 2; Nyrop, Fig. 55. Se foregaaende Segl.

MARIA GILDER

AMAGER

Den Hellige Jomfru, siddende. Holder et kort Lillescepter i den ud- og noget opadstrakte højre Haand, fatter med den venstre om Ryggen paa det ved hendes Side, paa Bænken staaende, paaklædte Barn, der strækker højre Haand skraat op- og venstre skraat nedefter, bærer Krone med tre Palmetter, Hovedlin, og er iført lang Overkjortel samt ret snæver Kjortel. Perspektivisk set forover skraanende, henad Forkanten med Firpasfigurer prydet Bænk uden markerede Støtter; fortegnet Fodskammel med Figurer af nævnte Slags, paa Forkanten (!). Feltets øverste Halvdel krydsvis afstribet, med bittesmaa Kugler paa Skæringspunkterne og smaa Kors i Mellemrummene, i nederste Del opstaaende Ranker.

S' CONVIVII BEATE VIRGINIS MARIE IN AMAKE.

Ca. 1350. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. D 3734), købt 1898, af Sælgeren „købt paa Sjælland“. 63 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden lille, opskraanende Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 8 d); Nyrop, Fig. 37.

KJØGE¹⁾

Den Hellige Jomfru, siddende. Holder en Lillie i den opadrakte højre Haand, Barnet paa venstre Arm, bærer Krone, med tre lillieformede Palmetter

og perlebesat Pandering, samt Hovedlin, er smykket med en af to koncentriske Ringe dannet Glorie, iført en hermelinforet Overkjortel, en med krydsvis afstribet Halslinning forsynet, af et smalt Bælte sammenholdt Kjortel med snævre, af to smalle Lidses ved Haandleddene kantede Ærmer, og har utydelige Sko; det med en Korsglorie smykkede, paaklædte Barn strækker højre Haand op foran Modrens Bryst og holder et Æble i den sænkede venstre. En, med dobbelt krydsvis afstribet Hynde dækket Bænk af listeindfattet, indadbuget Murværk, hvori paa hver Side tre, over hverandre satte, smalle Vinduer, afsluttet foroven af to, fra endnu en Liste udgaaende, cirkelbøjede, i Kugler endende, korte Stængler og yderst forneden visende to Halvkugler, afskaarne af Omskriftsranden, ligesom den kun svagt markerede Fodskammel.

SIGILLUM CONVIVII BEATE MARIE VIRGINIS DE KØKØ.

Ca. 1325. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. DCXXX), indkom 1822 fra Det kgl. danske Selskab, blandt hvis Sigiller fandtes Aftryk „i Gibs af Originalen i Metal, som Hr. Prof. Anchersen haver meddelet“, se D.S.B. og T., Side 299, Nr. 59. 67 mm, forarbejdet i Malm, paa Bagsiden opskraanende Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 8 e); Nyrop, Fig. 42.

¹⁾ Gildet her kaldes ogsaa Vor Frue Lav eller Tyske Kompagni.

ODENSE PRÆSTEKALENTE

Den i en Halvmaane staaende Hellige Jomfru, holdende det med Glorie — hvori en opvoksende Lillie — smykkede Barn paa venstre Arm og førende højre Haand mod dets Fødder; hun bærer Krone med tre opstaaende aflange Kugler, hvorefter to kuglebesatte, indadbuede, gennembrudte Spidser, samt perlebesat Pandering, endvidere Hovedlin, og er iført en, i Halsen sammenholdt, lang Overkjortel og folderig Kjortel. Omskrift paa slynget Baand.

sigillum || convivii ca || lendarum ||
presbit || erorum ot || toniensium.

Ca. 1500. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. 672), indkommen 1811 som Gave fra Kirurg Book i Børgense, ved Professor Vedel Simonsen. 35 mm, forarbejdet i Malm, paa Bagsiden halvcirkelformet Plade, med Øje. gaaende i Scharnering. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 9 a); Henry Petersen: Danske gejstlige Sigiller, Nr. 591; Nyrop, Fig. 44.

1534, 24. Aug., ufarvet Voks, Pergamentsrem, Dipl. Dan. X, 11, Arnamagnæanske Legats Haandskrifter.

RONNEBY I BLEKINGE

Den Hellige Jomfru, siddende. Rækker det paa hendes venstre Knæ siddende, med en af Perler dannet Glorie smykkede, mod Højre vendte, paaklædte Barn en Kugle (Æble) med den højre Haand og holder den venstre om dets Ryg, bærer Krone med tre Palmetter, har langt, noget lokket Haar, er iført Overkjortel, folderig Kjortel med vide Ærmer, og har spidse Sko. Et af to, med til begge Sider bøjede Blade udstyrede, tværs afstribede Fialer flankeret Højsæde med gavlformet Ryglæn, bærende kuglebesatte, fra en Dobbeltliste opstaaende Spidser, med et — perspektivisk set — forover skraanende, krydsvis afstribet Sæde, to indadbuede, udefter paa Skraa afstribede, af flade Kugler og Lister foroven og forneden afsluttede Søjler paa pyramideformede, kun delvis markerede Fødder, og med en paa Murværk, afskaaret af Omskriftsranden, lagt Fodskammel, set og afstribet som Sædet. Øverst til Højre i Feltet en otteoddet Stjerne, til Venstre en tiltagende Maane, nederst paa hver Side tre Kugler (2, 1, højre Gruppe skraatstillet).

SIGILLUM CONVIVII SANCTE MARIE
DE ROTNÆBY¹⁾.

Ca. 1325. Stampen i Smålands Museum, Växjö (B. Medeltiden, Nr. 83, Gustaf Norlander: Katalog 1874, 8vo), funden i Ronneby ved Gravning i en Have og skænket af Provst, Dr. Sal. Henschen, se Vexjö Stiftstidningar 27. Jan. 1796, Nr. 35. 69 mm, forarbejdet i Bronze. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 9 b); Nyrop, Fig. 41; S. f. N.F., Side 119, Pl. 55, Fig. 201.

¹⁾ A' for Æ.

SØLVESBORG

Den Hellige Jomfru, siddende. Rækker det paa hendes venstre Knæ siddende, med Korsglorie smykkede, mod Højre vendte, paaklædte Barn en Kugle (Æble) med den højre Haand, bærer Krone med tre Palmetter, har langt, lokket Haar, er iført Overkjortel og folderig Kjortel med vide Ærmer, og har smalle Sko. Et af to, med til begge Sider bøjede Blade udstyrede Fialer flankeret Højsæde med gavlformet Ryglæn, bærende kuglebesatte, fra en Dobbeltliste opstaaende Spidser, med et — sikkert perspektivisk at betragte — forover skraanende, lod- og vandret afstribet Sæde, to, hver af to, i Midten med en Prik tegnede, Kugler, hvorefter Lister, dannede Støtter, paa pyramideformede (?) Fødder, og med utydelig, skraanende Fodskammel, lagt paa Murværk (?), afskaaret af Omskriftsranden. Øverst til Højre i Feltet en tiltagende Maane, til Venstre en femoddet Stjerne, nederst paa hver Side tre Kugler (2,1).

S' CONVIVII SANCTE MARIE DE
SILVISBY.

Ca. 1325. Stampen i Statens historiska Museum, Stockholm (Nr. 1452: 94). 52 mm, forarbejdet i Malm, paa Bagsiden profileret Kam med Øje. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 9 c); Nyrop, Fig. 43; S. f. N. F., Side 119, Pl. 55, Fig. 200; Langebek, Fasc. 31.

TRELLEBORG

Den Hellige Jomfru, siddende. Holder Barnet paa venstre Arm og en Lillie foran Brystet med højre Haand, idet andre Detailler ikke kan identificeres paa den groft udførte og stærkt slidte Stampe. Bænk med kugleprydede Ben paa pyramideformede Fødder og Overdel.

S' SODALICII SANCTE MARIE DE
THRÆLABURGH¹⁾.

Ca. 1375. Stampen i Trelleborg's Museum (Nr. 7043), funden paa Snappars Gaard i V. Kärstorps Sogn, Oxie Herred, senere ejet af Folkeskolelærer Nordin i Arrie, købt af Museet 1936. 43 mm, forarbejdet i en Messinglegering, paa Bagsiden opskraanende Kam med Øje. Af-

tryk i tonet Gibs (Tavle 9 d); Krister Hanell: Äldre sigillstammar, Nr. 2 a, Meddelanden från Lunds universitets historiska museum, Lund 1935, 8vo.

¹⁾ A' for Æ.

SANKT NICOLAI GILDER

MELBY I ALBO HERRED, SKAANE

Den siddende¹⁾, bispeklædte Sankt Nicolai med en, med udadvendt Spiral holdt Krumstav i højre Haand, strækkende den venstre hen foran Brystet (?), Albuen hvilende paa øverste Del af den iøvrigt skjulte Stols venstre Sidestøtte²⁾. Feltet strøet med Ringe.

ſ' conuivii ſancti nicolai in melbe³⁾

15. Aarhundrede. Stampen i Statens historiska Museum, Stockholm (Nr. 173). 37 mm, forarbejdet i Kobber, glat Bagside. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 9 e); Ugglas, Nr. 16; samme Forfatter: Ännu några ord om de skånska sigillstamparna i Statens historiska Museum, Meddelanden från Lunds universitets historiska museum, Lund, 1938, 8vo, Side 169.

¹⁾ neppe staaende, som angivet af Ugglas. ²⁾ Ugglas skriver „på sin v. två stenar (?)“. ³⁾ Det sidste Bogstav nærmest graveret som r.

VISBY

Sankt Nicolai, siddende. Løfter højre Haand til Velsignelse, holder Bispestaven — Spiralen udadvendt — med venstre, bærer spids, af Glorie omgivet Mitra, fortil prydet med to Rosetter, har lokket Haar, og er iført biskoppelig Dragt. En af Murværk dannet, øverst med to indadseende Dyrehoveder smykket Bænk, for Enderne indskaaren i stump Vinkel, noget under Midten, idet øverste Linie er let udadbuget; Fodskammel, forziret paa Forkanten med smaa Kryds. Feltet krydsvis afstribet.

S' CONFRATERNITATIS SANCTI
NICHOLAY IN GOTLANDIA.¹⁾

Ca. 1325. Stampen tilhører Visby Högre Allmänna Läroverk's Samlinger, deponeret i Gotlands Fornsal, Visby (Depositioner C. 1332). 63 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden Kam i svagt Relief, endende i et halvbueformet Haandgreb med Øje. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 9 f); G.S., Tab. III, 3; Nyrop, Fig. 38.

¹⁾ Se Nyrop's Bemærkning om Sol og syv Stjerner (?) efter sidste Ord, Side 24.

SANKT OLAFS GILDE

NÆSTVED

Kongen, siddende. Holder en lang, paa Jorden staaende Økse med udadvendt Blad i den ind mod Livet førte højre, et tykmavet helligt Kar med den ligeledes indadførte venstre Haand, bærer Krone med tre Palmetter, har lokket Haar, og er iført lang, øverst fortil med et firpasformet Spænde lukket Overkjortel og en af et Bælte sammenholdt, for Brystet aaben Kjortel. Bænk med et — perspektivisk set — forover skraanende, paa hver Side yderst med et Firpas ornamentet Sæde og med to, ved

en Tværstiver forbundne, spinkle Støtter. Rankeornamenter i Feltets Sider, midt paa den venstre desuden et Firpas.¹⁾

ſ' conuivii ſancti olavi in næstved 1508.

Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. 7165), indkommen 1843 ved Overauditør Manthey. 47 mm, forarbejdet i Bronze, glat Bagside. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 9 g); Nyrop, Fig. 39.

¹⁾ Et Tegn som et omvendt N, under Bænkens højre Støtte, er maaske at opfatte som Gravørsignatur.

SANKT PETERS GILDER

FÆRELDE¹⁾

Den i folderig, i Halsen lukket Overkjortel og Kjortel klædte, gloriesmykkede Sankt Peter med tæt til Hovedet nedhængende Haar og kløftet Skæg, staaende med en Nøgle med op- og højrevendt Kam i den udstrakte højre, en Bog i den noget ind over Livet førte venstre Haand. Feltet krydsvis afstribet med Smaakugler i Mellemrummene.

S' CONVIVII BEATI PETRI IN
FÆRELDE²⁾.

(13. eller) 14. Aarhundrede. Stampen i Lunds Universitets historiska Museum (Nr. 28010), allerede 1814 i Museets Eje, funden i Domkapitlets Arkiv. 54 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden profileret Kam uden Øje. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 10 a); Nyrop, Fig. 50; Krister Hanell: Äldre sigilstampar, Nr. 1, Meddelanden

från Lunds universitets historiska Museum, Lund 1935, 8vo; S. f. N. F., II, Side 188, Pl. 45, Fig. 150; Brunius, Side 653 f.

¹⁾ Færild, Fjerrild, nu Färlöf, nordvest for Kristiansstad. ²⁾ A' for Æ.

ODENSE¹⁾

Pælvis stillet Nøgle med opad- og højrevendt Kam.

S' CONVIVII BEATI PETRI
OTTHONIENSIS.

1584, 15. Juni, brunt Voks, Pergamentsrem (Tavle 10 b), Hylding 42, 6.

¹⁾ Gildet her gik over til at blive et Skomagergilde.

TREFOLDIGHEDS GILDE

ODENSE

Den i folderig Kjortel klædte Gud Fader, bærende tvedelt, stort Skæg og Krone med tre frontale Palmetter paa pyramideformede, gennembrudte Spidser og forziret Pandering, i de løftede Hænder foran sig holdende et, til Venstre med en indadseende, flyvefærdig Due besat Antoniuskors, hvorpaa den hængende, langhaarede og skæggede, Christus. I Feltet seks seksoddede Stjerner med cirkulær Fordybning i Midten, tre paa hver Side.

š' fraternitatis sancte trinitatis ot||honi||e.

Ca. 1450. Stampen i Nationalmuseet (2. Afdeling, Nr. 5219), købt 1839 paa Auktion efter Biskop Münter, se Museum Münterianum [1836—39], Additamentum 67. 36 mm, forarbejdet i Bronze, paa Bagsiden Rester af afbrudt Scharnering. Aftryk i tonet Gibs (Tavle 10 c); Nyrop Fig. 57. Se Suhm: Saml. til den danske Hist., I, 1, Side 15 ff. og D.G. & L.S. I, Side 761 ff.

1476, 9. Juni, rødt Voks i ufarvet, Pergamentsrem (Tavle 10 d), Skraa for Gildet, Landsarkivet for Fyen m. m.

VOR FRUES GILDER se MARIA GILDER

FORTEGNELSE OVER TAVLERNES INDHOLD

- Tavle 1 a Alle Helgens Gilde, Visby, b Christi Legems Gilde, Næstved, c Sankt Eriks Gilde, Kallehave, d Samme, Røddinge, e Sankt Gertruds Gilde, Stubbekjøbing (se Tavle 10 e), f Sankt Jacobs Gilde, Trelleborg, g Samme, Visby.
- 2 a Sankt Johannes Gilde (Døberen), Falsterbo, b og c Samme, Kjøge, d Samme, Snesere, e Samme, Svendborg, f og g Samme, Trelleborg, h (Evangelisten), Holbæk.
- 3 a Sankt Knuds Gilde, Aalborg, b Samme, Falsterbo, c Samme, Hobro, d Samme, Kolding, e Samme, Laholm (se nedenfor).
- 4 a Sankt Knuds Gilde, Landskrone, b Samme, Lund, c Samme, Lykkesholm, d Samme, Læsø.
- 5 a Sankt Knuds Gilde, Malmø, b Samme, Nyborg, c og d Samme, Odense, e Samme, Randers.
- 6 a Sankt Knuds Gilde, Reval, b Samme, Ribe, c Samme, Slagelse, d og e Samme, Stege.
- 7 a Sankt Knuds Gilde, Tommerup, b Samme, Visby, c Samme, Vordingborg, d Samme, Ystad (se Tavle 10 f), e Samme, ukendt Sted.
- 8 a Sankt Knuds Gilde, ukendt Sted, b og c Sankt Laurentius Gilde, Visby, d Maria Gilde, Amager, e Samme, Kjøge.
- 9 a Maria Gilde, Odense, b Samme Ronneby, c Samme, Sølvesborg, d Samme, Trelleborg, e Sankt Nicolai Gilde, Melby, f Samme, Visby, g Olafs Gilde, Næstved.
- 10 a Sankt Peters Gilde, Færelde, b Samme, Odense, c og d Trefoldigheds Gilde, Odense, e Sankt Gertruds Gilde, Ystad, f Sankt Knuds Gilde, Ystad.

RÉSUMÉ EN FRANÇAIS

Depuis longtemps, l'histoire des confréries médiévales — dites ghildes — fut l'objet des recherches minutieuses de la part de certains savants très notables, à l'étranger comme aux pays scandinaves. Il va de soi que nous ne serons pas obligés d'énumérer les ouvrages nombreux, dans lesquels on a essayé de résoudre tous les problèmes complexes qui dépendent de ces corporations, moitié religieuses, moitié sociales. Au Danemark, les ghildes ont joué un rôle bien important jusqu'à la réformation luthérienne qui bouleversa tant et plus, notamment au point de vue historique. — Il est dans la donnée de la chose que les figurations qui se manifestent sur les sceaux de cette édition ont été choisies pour représenter — principalement — le saint patron de la corporation en question. Puis, on voit Dieu le Père, entouré de quelques Saints qui l'adorent (table 1 a), le Christ en croix (table 1 b), la Trinité même (table 10 c & d).

La représentation la plus fréquente sur nos sceaux, celle de Saint Kanut, assis sur son trône, souvent d'un modèle très pauvre, ce vrai type de majesté, ne diffère pas grand'-chose de tous ceux qu'on connaît si bien des sceaux royaux de partout. Mais, qui est ce personnage? En effet, on en a deux chez nous. D'abord, le roi Kanut, assassiné devant le maître-autel de l'église à Odense — en Fionie — au mois de juillet 1086, puis canonisé en l'an de grâce 1101, et ensuite le duc «Knud Lavard», neveu du roi, à son tour tué, en 1131, au bois de Haraldsted près de Ringsted, ville sélandaise, et admis dans la légion des Saints trente-huit ans plus tard. Entre parenthèses, il faut ajouter que le duc fut nommé «roi des Obotrites» par Lothar, roi allemand. — Sans aucun doute, on a mêlé les deux personnes dans la suite des temps. Le duc est seulement bien reconnaissable sur le sceau équestre de sa confrérie de Slesvig, cette fois-ci la lance à pennon des grands feudataires à la main (figure 1). L'alternative *Kanutus rex* — *Kanutus dux* a occupé plus qu'un auteur érudit. Une étude sur ce problème exigerait trop de place ici; plus tard, nous parlerons un peu de cette question.

De prime abord, c'est la figuration du roi assis qui s'impose. L'image — proprement dit — ne nous raconte rien; inutile d'ajouter qu'une ressemblance réelle est tout à fait hors de cause. Les graveurs ont dessiné les vêtements du prince d'une manière peu signifiante; toutefois, nous signalons deux sceaux (tables 4 a et 8 a) qui font voir d'intéressants détails. La couronne, le sceptre, et le globe crucifère, symboles du pouvoir, voici trois pièces d'une certaine importance. — Un auteur français — Adalbert de Beaumont — a publié, il y a plus de quatre-vingt dix ans, un ouvrage excellent: *Recherches sur l'origine du Blason et en particulier sur la fleur de lis* (Paris 1853, in 8vo). Il nous semble que les héraldistes ont ignoré ce travail, vraiment d'un intérêt extraordinaire. On parle et — sûrement — on parlera toujours du lis «héraldique» ou du lis «français». Bien entendu, cette figure restera à jamais célèbre comme l'emblème glorieux et vénérable des Bourbons. Néanmoins, elle peut compter des ancêtres beaucoup plus lointains. «Cette fleur, que nous nommons fleur de lis» — nous dit Beaumont — est le symbole de fécondité et de royauté dans l'Égypte ancienne; c'est aussi la plante sacrée, l'arbre de vie adopté avec le même sens symbolique par les Assyriens et les Perses, d'où elle passa à Byzance, ainsi que dans l'art persan et arabe dont elle fut le type d'ornementation, pour arriver enfin dans les contrées de l'Allemagne voisines de l'Orient, en même temps que chez les Vénitiens et les Lombardes, les Espagnols et les Français, et toujours sous cette forme significative d'ornement de sceptres et de couronnes, d'attributs de royauté. « L'auteur approuve, sans réserve, l'explication d'un savant du 18me siècle¹⁾ qui a souligné

¹⁾ Bullet: *Dissertations sur différents sujets de l'Histoire de France*, Besançon 1759, in 8vo.

la racine celtique du mot *li*¹⁾, signifiant roi, souverain, par conséquent: fleur de roi ou fleur de li, confondue plus tard avec le lis des jardins, le *lilium*, symbole lui-même de la Vierge. Sur une longue série de planches, Beaumont nous présente de nombreux exemples; voici une couronne de sphinx, au Musée du Louvre (fig. 3) et un sceptre égyptien (fig. 4). Voyons sur nos sceaux (tables 3 a & b, 4 d, 5 c & e, 7 b) un sceptre complètement analogue au type égyptien (fig. 4), retrouvé sur les sceaux du 13e siècle, que portaient les rois danois de la dynastie des Valdemars. Même une variante (fig. 6), bien connue au moyen-âge, se voit dans l'antiquité, par exemple sur un vase étrusque (fig. 7) et sur une monnaie arabe, sans date (fig. 8). En effet, c'est la partie supérieure de la fleur ornementale qui termine le fût du sceptre, quelquefois doublée (fig. 10, table 6 c, puis tables 5 d & 6 b), type spécial qui à son tour se voit ailleurs. La fleur entière a été gravée plus rarement (fig. 12, table 5 a). On sait que cette figure se transforme de temps à autre; il ne nous sera pas un devoir de suivre son évolution chronologique. Voici seulement la fleur tirée du sceau de Philippe-Auguste (1180, fig. 13). Quant aux couronnes, nos sceaux nous présentent quelques spécimens de la plus pure fantaisie, surtout sur un dessin (table 6 c), et encore dans le sceau de Reval (table 6 a). Les couronnes à trois lis se trouvent souvent, plus ou moins correctement dessinées (tables 3 a, 4 d, 5 e, 7 a, b & d). D'exception, le graveur a figuré toutes les trois en face (fig. 2); chez Beaumont, c'est la couronne de Frédégonde, sur sa tombe, à Saint-Denis, qui prouve cette singularité (fig. 14). D'ailleurs, on voit d'autres couronnes bien connues, composées d'un cercle, surmonté de trois fleurons, entre lesquels — très souvent — deux pointes, avec ou sans perles.

Le troisième symbole du pouvoir royal — le globe — est toujours surmonté d'une croix, pour l'ordinaire assez mal dessinée; on pourrait quelquefois parler de la croix pattée ou potencée. Aussi la croix simple se rencontre. Nous signalons une ornementation extraordinaire, figurée dans le sceau de Reval (table 6 a). Au lieu du globe, le roi porte dans des cas rares un reliquaire (table 5 c & e), une seule fois — tout à fait comme Saint Jean-Baptiste — l'Agneau pascal, figuré sur un disque (ostensoir); dans ce cas-là, sans loupe on ne peut point découvrir cette figure sublime, vraiment très petite (table 4 d). En général, le roi porte le sceptre à la main droite et le globe crucifère à la gauche; deux sceaux nous montrent une disposition opposée (tables 3 b & 7 a).

Parmi les bancs, sur lesquels Saint Kanut a pris place, nous signalons un bon type (table 7 e), bien connu des sceaux de ses successeurs royaux, au 13me siècle, et aussi le siège élevé, beaucoup plus imposant (table 8 a). Les graveurs ont maintes fois négligé tous les détails du banc, même toute perspective. Le siège pliant — *sella plicatilis* — se voit bien défigurée (tables 5 c, 6 a & 7 b); on pourra dire — comme ailleurs. — Pour terminer ces lignes concernant les sceaux des confréries de Saint Kanut, il nous reste de mentionner une représentation assez bizarre: deux hommes assis sur un simple banc et soulevant une fleur de lis entre eux (table 3 c). C'est la gilde à Hobro — petite ville en Jutland — qui a fait composer la scène. Nous n'osons pas l'expliquer. Toutefois, la fleur en question était l'emblème de la ville d'Odense où fut tué le roi-patron; peut-être, c'est le mot de l'énigme.

Les figurations dans différents sceaux de cette édition n'exigent pas une explication spéciale. Tout le monde connaît — par exemple — Saint Laurent et Saint Pierre, respectivement la grille et la clef à la main. Au contraire, Saint Éric sera sûrement peu connu à l'étranger. Assassiné sur les ondes de Slien par son frère et successeur, le duc Abel, en 1250, le roi est représenté montant du bateau; il s'agit d'un sceau, gravé par les soins de sa petite confrérie à Røddinge (table 1 d). Comme patron d'une autre corporation, ce personnage se laisse admirer en toute majesté sigillographique. Deux confréries, consacrées à Saint Jean-Baptiste, choisirent la tête de leur patron pour l'indiquer, d'abord — posée dans un calice — vue de profil (table 2 f), et puis, comme on la voit dans un sceau très modeste du 15me siècle, représentée en face (table 2 e). La confrérie à Snesere — en Séland — préférait une figuration plus imposante. Nous voyons cette fois-ci le Baptiste assis sur un siège pompeux et tenant un disque, sur lequel l'*Agnus Dei* (table 2 d). Sa gilde à Kjøge se contentait d'une croix pattée à la double traverse²⁾ (table 2 b & c). Nous n'aurons pas besoin d'énumérer d'autres types hagiologiques; ils parlent tout seul. Qui ne connaît d'avance les représentations de la Vierge portant l'Enfant.

Comme ailleurs, le croissant, montant, tourné, ou renversé, une étoile et même le soleil se présentent dans le champ de plusieurs de ces sceaux, soit d'une symbolique toujours un peu douteuse, soit en guise d'ornementation remplissante. Enfin, un petit détail. Le semé de couronnes dans le sceau de la confrérie

¹⁾ Beaumont, pag. 105, note 1. ²⁾ peut-être, «titulus» en haut.

de Landskrone (table 4 a) s'explique facilement. En effet, la ville elle-même portait pour emblème une telle figure. Dans la légende du sceau, la couronne reparait entre chaque mot.

Les légendes latines — en général peu compliquées — ne font point paraître beaucoup de particularités. Pour désigner la corporation, on a le plus souvent employé le terme *convivium*, par conséquent *sigillum convivii* ou *de convivio*. D'autres mots se trouvent: *fraternitas*, *confraternitas*, *communitas*, *sodalitium* et enfin — en basse latinité — le terme *gilda*, au génitif: *sigillum gilde*, — *majoris gilde*, ou — orthographié d'une manière différente — après la préposition: *de guilda*. Quelquefois, la légende désigne les confrères comme les possesseurs du sceau: *sigillum convivarum*, — *fratrum de convivio*, et encore — à Slesvig — *confratrum*. La légende *Sigillum convivii calendarum presbiterorum Ottoniensium* nous annonce le caractère ecclésiastique de cette corporation, d'ailleurs sans nous indiquer sa patronne: la Sainte Vierge. La formulation: *Sigillum Sancti Kanuti de Leshö* ne nous dit rien, ne parlant point d'une confrérie. Comme nous l'avons vu, une de ces corporations se nomme *major*, tandis qu'une autre — la confrérie de Saint Kanut à Visby — par les mots *sigillum Teuthunicorum (!)* parle d'une nature spéciale. Les deux légendes: *Sigillum confratrum Sancti Kanuti ducis de Slesvig* (fig. 1, page 10) et *Sigillum conviv(ii ou -arum) Sancti Kanuti regis et martiris in Lauholm* correspondent parfaitement aux figurations: le cavalier et le roi assis. Une troisième légende: *Sigillum convivarum Othensium Sancti Kanuti de Ringstad*, gravée sur un sceau, où est représenté un roi, nous semble un peu équivoque. Selon cette formulation, il s'agit du sceau des confrères — à Odense — de Saint Kanut de Ringsted. Mais ce personnage, c'est incontestablement — le duc. A-t-on pensé au roi des Obotrites? À l'église de Ringsted, une peinture nous présente le duc en roi. Voici enfin une formulation, connue de deux légendes analogues, mot pour mot, ainsi dressées: *Sigillum convivii Sancti Kanuti Ringstadensis*. Cette rédaction peut se comprendre de façon ou d'autre. Ou, il s'agit d'une confrérie dont le siège était fixé à la ville de Ringsted, un *convivium Ringstadense*, ou, c'est le duc — tué près de la ville et enterré dans son église — qu'on a indiqué comme le patron de la corporation. En attendant, nous avons enregistré les deux sceaux sans nom de lieu (page 31). D'ailleurs, l'une des sceau-matrices avec la légende citée a été trouvée par hasard à l'île de Bornholm.

Les noms de ville — même en forme danoise — sont presque toujours précédés d'une préposition: *de* ou *in*. C'est par exception qu'on voit le génitif: *Sigillum — — — Othonie —*, adjectivement: — — — *Ottoniensium*, *Othoniensis*. Enfin, le nom se présente au cas locatif: — — — *Lundis*. Dans un résumé, nous ne pourrions pas nous occuper de petits détails, peu intéressants pour le lecteur étranger. Nous constatons toutefois, qu'on a indiqué la situation précise de deux villes: *Landskrone in Skania* (en Scanie) et *Werdhinburc (Vordingborg) Seland*, où la lettre finale du génitif a été supprimée par suspension, donc *Selandie*. Les formules *in Amake (Amager)*, *in Gollandia*, *de Leshö (Læsø)* nous disent seulement que les confréries en question étaient domiciliées à ces îles; on n'a pas eu besoin d'une indication plus précise. Une légende en danois — unique dans cette édition, nous l'omettons. Par contre, nous signalons la date d'année 1508 dans la légende du sceaux de la confrérie de Saint Olaf, à Næstved.

Dans notre ouvrage sur les sceaux des villes danoises¹⁾, nous avons déjà expliqué nos principes quant à la publication des légendes; ils sont suivis de nouveau.

Quelques musées — au Danemark et en Suède — possèdent encore, et en nombre assez considérable, des sceau-matrices, le plus souvent en bronze, dont on se servait aux temps passés pour quelque scellement. Nos planches présentent la reproduction d'après des empreintes en plâtre. Rarement, nous avons trouvé le sceau original, suspendu ou plaqué. Plusieurs dessins et quelques tailles-douces complètent la collection.

P.-B. G.,
de l'Académie de Caen.

¹⁾ Danske Købstæders Segl indtil 1660, Kjøbenhavn 1937, in 4to.

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD.....	Side 7
FORKORTELSER.....	— 8
INDLEDNING.....	— 9—18
ALLE HELGENS GILDE.....	— 19
CHRISTI LEGEMS GILDE.....	— 19
SANKT ERIKS GILDER.....	— 19—20
SANKT GERTRUDS GILDER.....	— 20—21
SANKT JAKOBS GILDER.....	— 21
SANKT JOHANNES GILDER:	
Døberen.....	— 22—23
Evangelisten.....	— 23
SANKT KNUDS GILDER.....	— 23—31
SANKT LAURENTIUS GILDE.....	— 31—32
MARIA GILDER.....	— 32—34
SANKT NICOLAI GILDER.....	— 34
SANKT OLAFS GILDE.....	— 34
SANKT PETERS GILDER.....	— 35
TREFOLDIGHEDS GILDE.....	— 35
FORTEGNELSE OVER TAVLERNES INDHOLD.....	— 36
RÉSUMÉ EN FRANÇAIS.....	— 37—39

Tavle 1.

a

c

d

b

e

f

g

Tavle 2.

Tavle 3.

a

b

c

d

e

Tavle 4.

a

b

d

c

a

b

c

d

e

a

b

c

d

e

a

b

c

d

e

a

b

c

d

e

Tavle 9.

a

b

c

f

d

g

e

Tavle 10.

a

c

d

b

e

f